

250 lat dziejów rodu Boszków z Kolonowskiego

Opis wybranych rodzin i postaci

Andreas Stierglitz

1. Moja przygoda z genealogią

Celem niniejszego tekstu jest opisanie historii rodu Boszków, ze zwróceniem szczególnej uwagi na losy tych osób, które wydały mi się ważne ze względu na tragiczne przeżycia, jakie spotykały je w zmieniającej się sytuacji polityczno-gospodarczej regionu. Artykuł ten stanowi efekt poszukiwań genealogicznych, które prowadziłem przez ostatnich 5 lat.

Wcześniej, ze względu na brak czasu, nie byłem w stanie zainteresować się głębiej historią własnej rodziny. Słuchałem wprawdzie opowieści rodzinnych, ale nigdy nie podjąłem się próby ich spisania, czego bardzo żałuję. Zbierając dane do artykułu, zacząłem od przejrzania dokumentów dotyczących dziadków ze strony ojca, w których znalazłem pierwsze informacje o rodzinie Boszków. Wiele dokumentów archiwalnych oraz materiały o poszczególnych członkach naszej rodziny uzyskałem od zmarłej niedawno kuzynki – Grażyny Piskorek (wnuczki siostry mojego ojca Barbary Szczygieł) – i to jej właśnie chciałbym zadedykować niniejszy artykuł.

W 2018 roku zostałem członkiem Górnośląskiego Towarzystwa Genealogicznego „Silius Radicum” w Piekarach Śląskich, które swoje spotkania organizowało wówczas w Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”. Dzięki pomocy uzyskanej od członków towarzystwa oraz udostępnionym skanom ksiąg metrykalnych (ich kopie przechowywane są w archiwach państwowych, a oryginały w archiwach diecezjalnych)

mogłem rozpocząć badania. Korzystałem także ze zdigitalizowanych ksiąg metrykalnych dostępnych na stronach internetowych towarzystw genealogicznych czy portalu FamilySearch prowadzonego przez mormonów. Ważnym źródłem informacji o rodzinie były także podróże do miejsc, z których pochodzili moi przodkowie, a więc okolic Kolonowskiego, Jan-kowic czy Pszczyny. Podczas wizyty w tej pierwszej miejscowości pozna-łem lokalnego historyka Gerarda Mańczyka, którego pomoc była istot- na przy napisaniu tego artykułu¹. Mimo wielkich starań i wsparciu wielu osób nie udało mi się opisać wszystkiego, co zamierzałem. Często proble- mem było dotarcie do pełnych danych, które pozwalałyby opisać konkret- ne osoby bardziej szczegółowo. W efekcie czasami musiałem ograniczyć się wyłącznie do podania daty i miejsca ich urodzenia. Niektóre losy opi- sałem zatem obszerniej, a o innych członkach rodu tylko wspominałem.

Najwięcej informacji i dokumentów zebrałem na temat członków rodu Bossków, którzy pochodzili z Haraszowskiego (dzisiaj jest to dzielnica Ko- lonowskiego, a dawniej osobna wieś, starsza zresztą niż same Kolonow- skie), toteż w dalszej części artykułu postanowiłem opisać także historię tego miejsca.

Ryc. 1. Widok Kolonowskiego z lotu ptaka

Źródło: <https://kolonowskie.pl/2889/9398/kolonowskie.htmlzbiory>, fot. Krystian Felix

■ 1 Serdecznie dziękuję za pomoc w zebraniu materiałów do tej pracy oraz po- moc merytoryczną panu mgr. Krzysztofowi Bulli z Muzeum „Górnośląski Park Etno- graficzny w Chorzowie”, panu Gerardowi Mańczykowi z Kolonowskiego, pani Teresie Meinel, pani Grażynie Piskorek oraz pani Gabrieli Waluszy. Podziękowania kieruję też do tych osób, które w inny sposób przyczyniły się do powstania tej pracy, m.in. za udostępnianie metryk, zdjęć czy map.

2. Geneza nazwiska

Nazwisko Bosek występuje na terenie Polski 1275 razy, w tym u mężczyzn – 631, u kobiet – 644 razy². Na Śląsku używano często odmiany przez dwa „s”, przy czym obecnie żyjący potomkowie stosują pisownię przez jedno „s”. Zmiana ta nastąpiła po wojnie, kiedy to władza ludowa spolszczała nazwiska uznawane za niemieckie. Nieco inne dane liczbowe zawiera baza PESEL z 2002 roku. Rozkład występowania nazwiska Bosek w poszczególnych województwach przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Występowanie w bazie PESEL nazwiska Bosek – liczba osób: 1420 (w tym 722 kobiety i 698 mężczyzn)

Województwo	Liczba osób
podkarpackie	500
lubelskie	231
śląskie	205
mazowieckie	77
dolnośląskie	118
zachodniopomorskie	60
warmińsko-mazurskie	40
małopolskie	33
pomorskie	28
kujawsko-pomorskie	31
opolskie	54
łódzkie	11
wielkopolskie	4

Źródło: *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*, oprac. K. Rymut, Kraków 2003 (dane oparte na bazie PESEL z 2002 r.³)

Nazwisko to występuje również na terenach Niemiec, Słowacji i Chorwacji. Na obszarze Polski mogło pochodzić od słowa *bosy*. Pierwszy zapis historyczny pojawia się w 1679 roku⁴.

■ 2 K. Rymut, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1, Kraków 1999, s. 49.

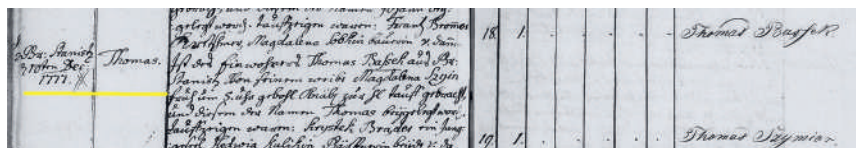
3 Bosek, [a:] <http://nlp.actaforte.pl:8080/Nomina/Ndistr?nazwisko=Bosek&join=on>.

4 K. Rymut, *Nazwiska Polaków...*, s. 49.

3. Najstarsze wpisy w księgach parafii Szczedrzyk

Parafia rzymskokatolicka w miejscowości Szczedrzyk była w XVIII wieku jedną z najstarszych w okolicy i obejmowała zasięgiem wiele wsi, między innymi Myślinę, obydwie Staniszcza (Małe i Wielkie), Krasiejów (znajdowała się tam filia tej parafii), Chobie i wiele innych. Dlatego też narodziny, śluby i zgony osób tam zamieszkałych były odnotowywane we właściwych księgach metrykalnych właśnie parafii w Szczedrzyku.

Najstarszy odnaleziony wpis o przodku z linii Bosków pochodzi z roku 1777, a dokładniej w księdze chrztów pod datą 10 grudnia 1777 roku odnotowano chłopca pochodzącego ze Staniszcza Wielkich, któremu nadano imię Thomas⁵ (daty jego śmierci nie ustalono). Jak można wyczytać w metryce chrztu, jego ojcem był Thomas Bossek, a matką Magdalena Szyja. Kolejnymi dziećmi tego małżeństwa były Marysia (8 IV 1781⁶–?) i Joseffa (22 III 1783⁷–?).

Ryc. 2. Metryka chrztu Thomasa Boszka

Źródło: ADO, PRS, Księga chrztów 1771–1780, s. 299

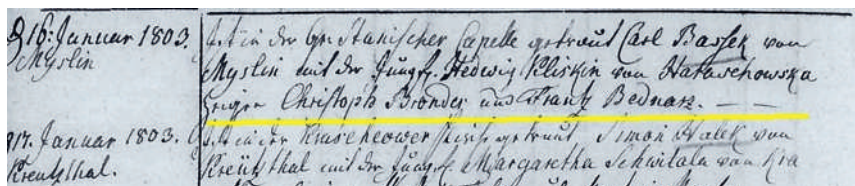
W metrykach ślubów nie znalazłem wpisu dotyczącego tej pary, można więc przypuszczać, że byli oni osadnikami przybyłymi z innego regionu, o czym wspomnę w dalszej części tekstu. W przypadku Carla, a po polsku – Karola, urodził się on prawdopodobnie między 1770–1780 rokiem w Myślinie i mógł być bratem Thomasa. Jeżeli urodził się w Myślinie, a jego rodzicami byli Thomas Bossek i Magdalena Szyja, to dziwne jest, że nie ma jego wpisu w księdze chrztów. Warto zauważyć, że w tamtych czasach nie było szpitali ani pielęgniarek odbierających porody wśród chłopów, co najwyżej można było liczyć na akuszerkę lub pomoc innej kobiety, która miała jakieś doświadczenie przy odbieraniu porodów. Nie było także urzędowej rejestracji urodzeń w tym czasie, pojawiła się ona dopiero wraz z utworzeniem urzędów stanu cywilnego w 1874 roku. Wcześniej w księgach parafialnych rejestrowano wyłącznie datę chrztu, a nie urodzenia. Możliwe, że Carl z jakiegoś powodu nie został ochrzczony w parafii Szczedrzyk lub zapomniano odnotować to w księdze chrztów. Znalazłem jedynie jego akt ślubu, w którym zapisano, że 16 stycznia 1803 roku w kaplicy w Staniszczech Wielkich wszedł w związek małżeński z Hedwigą

■ 5 Archiwum Diecezjalne w Opolu [dalej: ADO], Parafia rzymskokatolicka w Szczedrzyku [dalej: PRS], Księga chrztów 1771–1780, s. 299.

6 ADO, PRS, Księga chrztów 1780–1786, s. 20.

7 ADO, PRS, Księga chrztów 1780–1786, s. 64.

Klisch (Bartodziej). W dokumencie zaznaczono, że Carl w dniu ślubu miał 23 lata, a Hedwiga, po polsku Jadwiga, była córką zagrodnika Sebastiana Klischa, nazywanego Bartodziejem (być może zajmował się bartnictwem), i niejkiej Heleny Dragan⁸. Nazwisko Bartodziej często pojawia się później w Haraszowskiem, co oznacza, że przyjęło się od nazwy wykonywanego zajęcia (do losów Carla i jego rodziny wróć w rozdziale 6.2.). W kolejnym rozdziale chciałbym przybliżyć nieco historię regionu, żeby wskazać, jakie czynniki miały wpływ na losy mojej rodziny w tamtych czasach.

Ryc. 3. Akt ślubu Carla Bosska i Hedwigi Klisch (Bartodziej)

Źródło: ADO, PRS, Księga małżeństw 1766–1810, s. 162

4. Kolonizacja fryderycjańska i jej skutki

W latach 1740–1745 Prusy i Austria prowadziły dwie wojny o Śląsk. Druga z nich zakończyła się podpisaniem pokoju w Dreźnie w 1745 roku. Obszar zagarnięty przez Prusy miał powierzchnię około 35 000 km², natomiast Austria zachowała jedynie około 5000 km² na południowym wschodzie Śląska. Przyłączenie ziem śląskich do Prus pomnażało ilość gruntów należących do tego państwa, ale też powiększało ich zwarty obszar, ponieważ ziemia śląska przylegała bezpośrednio do jego rdzennych terenów. „Przejście pod władzę królów pruskich oznaczało dla Śląska włączenie do państwa o ustroju absolutnym, którego najważniejszymi cechami były istnienie scentralizowanej administracji królewskiej i pozycja monarchy jako jedynego źródła prawa i władzy”⁹. W roku 1756 wybuchła tzw. wojna siedmioletnia, trwająca do roku 1763. Po jej zakończeniu zaczęła się odbudowa kraju wyczerpanego wojnami. Nowa reforma podatkowa w 1766 roku uderzyła przede wszystkim w miasta, które odczuły naruszanie ich praw gospodarczych. Cały handel śląski dotyczyły też zakazy importu, zwłaszcza artykułów rzemieślniczych, i eksportu surowców¹⁰.

Ludność wiejska była największą liczebną grupą płacącą podatki, a zarazem podstawową do rekrutacji żołnierza do pruskiej armii. W polityce społecznej zatem państwo pruskie starało się o zachowanie stanu

■ 8 ADO, PRS, Księga małżeństw 1766–1810, s. 162.

9 G. Wąs, *Dzieje Śląska od 1526 do 1806 roku*, [w:] *Historia Śląska*, red. M. Czapliński, Wrocław 2002, s. 197–198.

10 Ibidem, s. 232–235.

posiadania ziemi przez chłopów i jej ochronę przed zagarnięciem przez szlachtę. Jednym z nakazów edyktu z 1764 roku było powtórne osadzanie chłopów w pustych zagrodach chłopskich. W myśl starań króla na rzecz zwiększania zaludnienia kraju wprowadzono politykę osadnictwa na przejętych terenach. Wydana w roku 1773 deklaracja popierała ruch kolonizacyjny, przyznając nawet premie państwowe. Osadnictwo w czasach fryderycjańskich było osiągnięciem szlachty śląskiej. W latach 1740–1806 na Śląsku osiedliło się około 60 000 kolonistów, zaś najwięcej osiedli (56) powstało w powiecie opolskim¹¹.

Kolonie o charakterze rolniczym składały się z drobnych rolników zwanych „ogrodnikami” lub „rolnikami”, do takich należały na Opolszczyźnie Popielowo, Nowe Budkowice, Domaradz, Chobie. Prócz rolników spotykamy tam pojedynczych kowali, szewców, stelmachów. Rolnicy zwykle otrzymywali od właścicieli prywatnych za wykupem, od państwa zaś lub kościoła bez wykupu: zabudowania, narzędzia rolnicze, bydło, zboże siewne, jeden mórg ziemi wykarczowanej i 6–8 morgów lasu; po 8 latach płacić mieli czynsz roczny i pracować przy ścinie drzew w lesie. Wyłącznie rolniczy charakter posiadają wszystkie kolonie powiatu sycowskiego, zamieszkane przeważnie przez drobnych rolników, a częściowo przez bezrolnych chałupników¹².

Cesarz Prus Fryderyk II chciał zasiedlić dopiero co przejęte tereny dawnego księstwa opolskiego i poprawić wykorzystanie zasobów naturalnych przez jego uprzemysłowienie. Na obszarze powiatu strzeleckiego powstały liczne osady związane z rozwijającym się przemysłem hutniczym, jako efekt odnalezienia tam licznych rud żelaza. W 2. połowie XVIII wieku rozpoczęto wytapianie tych rud i produkcję żelaza na dużą skalę, co zwiększyło zapotrzebowanie na robotników pośrednio związanych z pracami przy piecach do topienia żelaza, takich jak: węglarze drzewni, drwale, rudnicy-kopacze rudy darniowej, wozacy transportowi, cieśle i inni. Pierwsze osady hutnicze to *Brzinitzka* i *Rogolowa*. Pełnomocnik i ekonom dóbr hrabiego Filipa Colonna – Franciszek Haraschowski w latach 1770–1775 rozpoczął zakładanie nowej osady, nazwanej na jego cześć – Haraschowska. Miała ona służyć do obsługi zarówno istniejących już ośrodków, jak i planowanego nowego z wielkim piecem.¹³

■ 11 Ibidem, s. 238–242.

12 T. Landenberger, *Kolonizacja fryderycjańska na Śląsku*, „Przegląd Zachodni” 1949, nr 5–6, s. 376.

13 G. Mańczyk, *Jest takie miejsce na ziemi... Kolonowskie*, Opole 2007, s. 90.

5. Jak odkryłem Haraszowskie

Poszukiwanie informacji o przodkach rozpocząłem od podróży do Strzelce Opolskich, gdyż zapis w volksliście mojego dziadka i babci od strony ojca wyraźnie wskazywał właśnie tę miejscowość jako miejsce urodzenia pradziadka, czyli Petera Boska. Uzyskałem w międzyczasie informację od jednego z użytkowników forum Górnośląskiego Towarzystwa Genealogicznego, że w Staniszczach Wielkich występuje nazwisko Bosek. Na tej podstawie zrobiłem rozeznanie w internecie i natrafiłem na pewien zapis o pani Urszuli Bosek (nekrolog i krótka notatka o jej pracy jako nauczycielki), która zmarła 15 października 2019 roku i mieszkała właśnie w Staniszczach Wielkich. Był to ważny ślad do sprawdzenia. W tym miejscu chciałbym dodać, że zarówno wycieczkę, jak i dalsze poszukiwania genealogiczne rodu Bosków prowadziłem wspólnie z kuzynką, która również pochodzi po kądzieli z rodu Bosków – Grażyną Piskorek. Najpierw pojechaliśmy do Kolonowskiego, odwiedzając po drodze parafię rzymskokatolicką pw. Niepokalanego Serca Maryi.

Okazało się, że kościół ten powstał stosunkowo niedawno, natomiast wszystkie księgi parafialne są zgromadzone w innej parafii – św. Karola Boromeusza w Staniszczach Wielkich, wsi położonej około 5 km od Kolonowskiego. Historia tego kościoła sięga połowy XVIII wieku (wcześniej Staniszcze Wielkie nie miały świątyni i należały do parafii Szczedrzyk). Inicjatorem powstania placówki duszpasterskiej w Staniszczach Wielkich był hrabia Norbert Colonna. Postarał się on u króla Fryderyka II o pozwolenie na wydatkowanie 2000 guldenów, które jego ojciec, hrabia Samuel, zapisał w testamencie na budowę kościoła w Staniszczach Wielkich. Król zgodził się i pozwolenie podpisał. W latach 1754-1758 do zamku myśliwskiego dobudowano kaplicę, która mieściła ledwie 15–20 osób. Drewno na budowę hrabia dostarczył ze swoich lasów w hrabstwie Strzelce Opolskie. Kaplica ta służyła nie tylko rodzinie i okolicznej szlachcie, ale również mieszkańcom wsi. Mieściła się ona wtedy naprzeciw dzisiejszego klasztoru. Syn hrabiego Norberta – Filip Collona powiększył ją w 1798 roku. W niej właśnie w 1803 roku brali ślub Carl Bossek i Hedwiga Klisch. Po śmierci Filipa Collony – w 1807 roku – okazało się, że przeznaczył swój zamek w całości na rzecz parafii. W 1838 roku rozebrano jego część, by rozszerzyć kaplicę o prezbiterium, z kolei w roku 1850 dobudowano wieżę o wysokości 15,7 m. W ten sposób kościół przyjął wygląd zachowany do dzisiaj¹⁴.

■ 14 *Historia*, [a:] <https://parafia-staniszczewielkie.pl/historia.html>, dostęp: 10.09.2023.

Ryc. 4. Kościół pw. św. Karola Boromeusza w Staniszczy Wielkie
Fot. Andreas Stierglitz

Proboszcz parafii w Staniszczy Wielkie Norbert Nowainski przyjął nas bardzo serdecznie, oprowadził po kościele, opowiadając historię jego powstania, a co najważniejsze, udostępnił księgi metrykalne, z których zrobiłem kilka zdjęć (już w domu odnalazłem zapis dotyczący narodzin mojego pradziadka – Petera Boszka). Od niego też dowiedzieliśmy się, że wszystkie księgi sprzed 1798 roku (wtedy powstała parafia w Staniszczy Wielkie) znajdowały się w parafiach Szczedrzyk i Krasiejów. Potem udaliśmy się na cmentarz należący do tej parafii. Nie był on duży, więc dość łatwo natrafiliśmy na nowy grób rodziny Boszków – na nagrobku widniały dane osób: Urszula Bosek (20 X 1939–15 X 2019) i Paweł Bosek (22 VII 1934–13 I 2010).

Ryc. 5. Grób Pawła i Urszuli Bosków na cmentarzu w Staniszczy Wielkie
Fot. Andreas Stierglitz

Od księdza proboszcza dowiedzieliśmy się też, że syn Urszuli i Pawła Bosków mieszka w Staniszczach Wielkich. Pojechaliśmy tam i po kilku zapytaniach znaleźliśmy dom i jego samego – był to Andrzej Bosek. Niestety, nic nie wiedział o swoich przodkach i polecił nam swoją kuzynkę, mieszkającą w Haraszowskim, w domu moich przodków – rodziny Bossek. Nie wiedział, co prawda, który to dom, ale z opisu wynikało, że gdzieś na końcu osady, więc po kilku zapytaniach przypadkowych przechodniów trafiliśmy pod właściwy adres. Mieszka tam pani Teresa Meinel, córka Marii Rabendy, ona z kolei była córką Paula Bosska i Gertrudy Czupały, o których jeszcze napiszę. Po przedstawieniu się i opisanie celu wizyty udostępniła nam do wglądu zdjęcia i dokumenty rodzinne. Okazało się, że jesteśmy spokrewnieni ze sobą poprzez jej dziadka Paula, który był synem Franza Bosska, brata przyrodniego Petera Bosska, czyli mojego pradziadka. Dzięki pani Teresie uzyskałem pełny obraz rodziny i poznałem miejsce, w którym mieszkali.

Ryc. 6. Obecny dom rodziny Meinel, dawniej Bosków

Fot. Andreas Stierglitz

Chociaż sam dom wygląda inaczej niż w XIX wieku, to jednak próbuję sobie wyobrazić go przed stu laty. Prawdopodobnie był to prymitywny, drewniany dom z bali, bez pieca i komina, bez otwieranych okien i z glinianym klepiskiem zamiast podłogi. Część budynku stanowiły stajnia i stodoła, a zwierzęta gospodarskie przebywały razem z ludźmi. Oświetlenie stanowiły świece łojowe lub łuczywa. Jedzenie tych biednych rodzin było proste i jednostajne: ziemniaki, żur i kapusta, rzadziej chleb czy mleko, mięso od

święta¹⁵. Próbowałem też wyobrazić sobie tę osadę z kilkoma tylko domami, tak jak mogła wyglądać na samym początku. Z czasem miejsce to rozbudowywało się, więc liczba budynków zwiększała się.

Dzisiaj Haraszowskie jest małą dzielnicą Kolonowskiego, znajduje się tu zaledwie kilka ulic, zabudowa jest niska, przeważają domki jednorodzinne. Niedaleko, ulicę dalej, mieszka wspomniany już regionalista, miejscowy historyk, badacz tych ziem Gerard Mańczyk, który opiekuje się najstarszym domem w Kolonowskim – obecnie jest to Izba Regionalna Historii Lokalnej, gdzie zgromadzono przedmioty użytku domowego od przełomu XIX i XX wieku aż do czasów PRL-u.

Ryc. 7. Izba Regionalna Historii Lokalnej w Kolonowskim
Fot. Andreas Stierglitz

6. Początki rodu Bossków

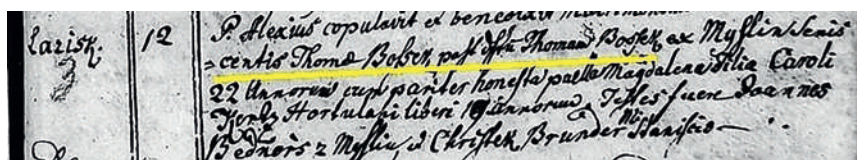
6.1. Thomas, syn Thomasa, i jego potomkowie (1777–1890)

Wróćę teraz do przybliżenia losów rodziny Thomasa Bosska i Magdaleny Szyi. W 2. połowie XVIII wieku Thomas był określany z niemieckiego jako *Einlieger*, czyli komornik ze Staniszcza Wielkich. Można przypuszczać zatem, że nie miał własnego gospodarstwa, a jedynie mieszkał u kogoś. Wcześniej zapewne wędrował z miejsca na miejsce w poszukiwaniu pracy. W Myślinie osiedlił się około 1781 roku już jako zagrodnik, zatem kupił lub otrzymał zagrodę. Nie wiadomo skąd się wziął na tym terenie, biorąc

■ 15 M. Czapliński, *Dzieje Śląska od 1806 do 1945 roku*, [w:] *Historia Śląska*, red. M. Czapliński, Wrocław 2002, s. 259.

jednak pod uwagę opisaną wcześniej kolonizację, można założyć, że rodzina Boszków przybyła tu z pobliskich terenów i korzystając z praw edyktu z 1764 roku, osiedliła się w celach zarobkowych. Migracje ludzi z miejsca na miejsce w poszukiwaniu pracy były w tamtych czasach zjawiskiem normalnym. Nie powinno więc dziwić, że i Boskowie (lub jeden Bossek) przybyli w tym celu do Myśliny wraz z innymi osadnikami. W tym miejscu warto dodać, że rozróżnia się cztery kategorie ludności chłopskiej. Do pierwszej zalicza się kmieciów (niem. *Bauer*), posiadających 30–60 mórg ziemi, mogli to być chłopci pańszczyźniani albo czynszowi, czyli wolni od pańszczyzny. Drugą grupę stanowią natomiast zagrodnicy (niem. *Gärtner*), posiadający 20–25 mórg ziemi, którzy, podobnie jak kmiecie, mogli być pańszczyźniani, czynszowi i tzw. omłockowi, czyli zobligowani do pańszczyzny pieszej za wynagrodzeniem¹⁶.

Thomas Bossek, syn Thomasa i Magdaleny Szyi, ożenił się 16 lutego 1797 roku w Jemielnicy z Magdaleną, córką Karola Kercza z Łazisk, co potwierdza, że pochodził z Myśliny i mógł być bratem Carla¹⁷. Wpis o Thomasie Bossku pojawia się też w księdze ślubów ze Staniszcza Wielkich, gdzie pod datą 23 stycznia 1806 roku widnieje jako chrzestny dla niejakiiej Marii¹⁸.

Ryc. 8. Akt małżeństwa Thomasa Bosska i Magdaleny Kercz

Źródło: ADO, Parafia rzymskokatolicka w Jemielnicy, Księga małżeństw 1725–1810, poz. 3

W księdze chrztów ze Staniszcza Wielkich odnalazłem liczne wpisy dotyczące dzieci Thomasa i Magdaleny, przy czym muszę zaznaczyć, że nie do końca wiadomo, jak to było z nazwiskiem jego żony. O ile w akcie ślubu zapisane jest nazwisko Kercz, to w aktach urodzeń dzieci widnieje nazwisko Dziubin lub Dziuba. Można zatem przypuszczać, że albo Thomas miał kolejną żonę, matkę jego dzieci (co jest mało prawdopodobne), albo jego żona miała dwa nazwiska, co się często zdarzało w tamtych czasach. Ich dziećmi byli kolejno: Joseph (4 IV 1799¹⁹–1 XII 1845²⁰), Rozalia

16 *Historia chłopów śląskich*, red. S. Inglot, Warszawa 1979, s. 211.

17 ADO, Parafia rzymskokatolicka w Jemielnicy, Księga małżeństw 1725–1810, poz. 3.

18 ADO, Parafia rzymskokatolicka w Staniszcza Wielkich [dalej: PRSW], Księga chrztów 1805–1825, s. 3.

19 ADO, PRS, Księga chrztów 1786–1803, s. 288.

20 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 136.

(21 VIII 1803²¹–?), Francesca (23 I 1806²²–?), Simon (lub po polsku Szymon; 20 III 1809²³–19 VI 1869²⁴), którego żoną była Agnes Pisjulsy lub Pisjula (w różnych księgach różne wpisy), Susanna (17 IX 1812²⁵–?) i Ewa (23 XII 1815²⁶–?).

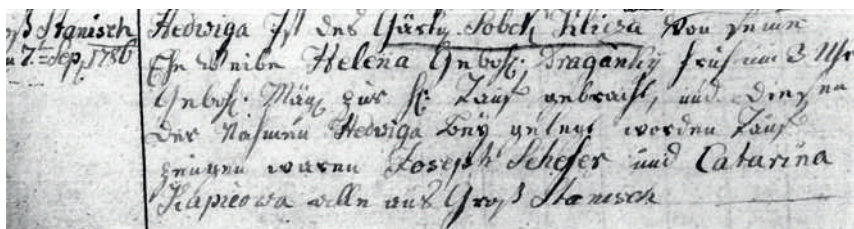
Joseph był żonaty z Marią Koj, a ci mieli co najmniej dwóch synów: Antona (13 VI 1830²⁷–?) i Paula (?–22 XII 1843²⁸). W dokumentach znalazłem też liczne wpisy dotyczące urodzeń dzieci Simona Bosska i Agnes z Myśliny, a były to: Joseph (?–31 X 1906²⁹; wg zapisu w księdze w chwili śmierci miał 69 lat, a więc urodził się prawdopodobnie ok. 1837 r.), Franz (1 IX 1839³⁰–?; zapewne zmarł w dzieciństwie³¹), Stanislaus (24 IX 1843³²–26 VII 1906³³; 6 czerwca 1869 r. ożenił się z Caroliną Kurek³⁴), Michael (25 IX 1847³⁵–?), Agnes (17 I 1850³⁶–?), Marianna (2 VII 1854³⁷–?), Franz (2 XII 1856³⁸–?), Sophie (15 V 1859³⁹–?). 14 sierpnia 1883 roku Franz wziął ślub z Brigittą Korek⁴⁰. Z ich związku zrodziły się dzieci: Barbara (4 XII 1890⁴¹–?), Maria (25 V 1893⁴²–?) i Jakob (?–14 X 1896⁴³; w chwili śmierci miał nieco ponad rok).

Szerszych poszukiwań potomków tej linii Bossków nie prowadziłem, dlatego nie znam ich dalszych losów. Wiem jedynie, że do dzisiaj zamieszkują okolice Kolonowskiego, a część przeniosła się do innych regionów Polski lub wyjechała do Niemiec.

- 21 ADO, PRS, Księga chrztów 1803–1811, s. 3.
- 22 ADO, PRS, Księga chrztów 1803–1811, s. 3.
- 23 ADO, PRS, Księga chrztów 1803–1811, s. 3.
- 24 ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1870, s. 163.
- 25 ADO, PRS, Księga chrztów 1811–1823, s. 36.
- 26 ADO, PRS, Księga chrztów 1811–1823, s. 110.
- 27 ADO, PRSW, Księga chrztów 1826–1835, s. 100.
- 28 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 122.
- 29 ADO, PRSW, Księga zgonów 1896–1935, s. 101.
- 30 ADO, PRSW, Księga chrztów 1827–1854, s. 54.
- 31 Gdy dziecko zmarło przedwcześnie, rodzice często nadawali jego imię kolejnemu – imię Franz nadali znów urodzonemu w 1856 r.
- 32 ADO, PRSW, Księga chrztów 1827–1854, s. 113.
- 33 ADO, PRSW, Księga zgonów 1896–1935, s. 98.
- 34 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1855–70, s. 92.
- 35 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 171.
- 36 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 192.
- 37 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 241.
- 38 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–68, s. 4.
- 39 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–68, s. 63.
- 40 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1880–1906, [b.p.].
- 41 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 150.
- 42 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 88.
- 43 ADO, PRSW, Księga zgonów 1896–1935, poz. 78.

6.2. Carl, syn Thomasa, i jego potomkowie (1786–1834)

Jak już wspomniałem, z dużym prawdopodobieństwem można uznać, że Carl był dzieckiem Thomasa Bosska i Magdaleny Szyi, jednakże nie ma na to jednoznacznego potwierdzenia w dokumentach, gdyż mimo wielu poszukiwań nie udało się odnaleźć jego aktu chrztu. Jego żona – Hedwiga (po polsku Jadwiga) – urodziła się 7 września 1786 roku w Staniszczach Wielkich⁴⁴.

Ryc. 9. Metryka chrztu Hedwigi Klisch (Bartodziej)

Źródło: ADO, PRSW, Księga chrztów 1786–1803, s. 4

W metryce ślubu Carla i Hedwigi zapisano, że panna młoda (jej nazwisko zapisano tym razem jako Kliskin) miała 16 lat i mieszkała w Haraschowskiem. Dzieci tej pary rodziły się też w Haraschowskiem, a były chrzczone, prócz Josephy, w parafii w Staniszczach Wielkich (do 1805 r. zapisy do metryk były w parafii Szczedrzyk). Dzieci Carla i Hedwigi to w kolejności: Josepha (24 II 1811⁴⁵–?), Franz Michael (26 IX 1813⁴⁶–?), Bernard (19 V 1816⁴⁷–23 VII 1882⁴⁸; mój przodek bezpośredni, ojciec Petera), Marianna (9 VII 1819⁴⁹–?), Josef (9 VI 1822⁵⁰–10 XI 1848⁵¹), Peter (29 VI 1825⁵²–28 I 1892⁵³), Rosalia (30 VII 1828⁵⁴–?; jej mężem był Franz Gajdzik z Haraschowskiego, a ich ślub odbył się 24 stycznia 1853 r.⁵⁵), Jakub (?–21 III 1834⁵⁶; zmarł w wieku 2 lat i 3 miesięcy, należałoby zatem przypuszczać, że przyszedł na świat z końcem 1831 r., niestety nie znalazłem żadnego wpisu w księgach urodzeń z tego okresu).

44 ADO, PRSW, Księga chrztów 1786–1803, s. 4.

45 ADO, PRSW, Księga chrztów 1803–1811, s. 180.

46 ADO, PRSW, Księga chrztów 1805–1825, s. 82.

47 ADO, PRSW, Księga chrztów 1805–1825, s. 115.

48 ADO, PRSW, Księga zgonów 1878–1895, poz. 54.

49 ADO, PRSW, Księga chrztów 1805–1825, s. 152.

50 ADO, PRSW, Księga chrztów 1805–1825, s. 208.

51 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 153.

52 ADO, PRSW, Księga chrztów 1805–1825, s. 256.

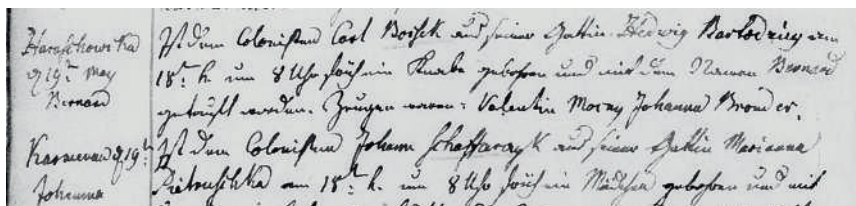
53 ADO, PRSW, Księga zgonów 1878–1895, poz. 9.

54 ADO, PRSW, Księga chrztów 1826–1835, s. 60.

55 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1833–1855, s. 177.

56 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 56.

Sebastian Bartodziej, teść Carla Bosska, wszedł w posiadanie gospodarstwa nr 6 na podstawie protokołu z 24 sierpnia 1811 roku, z kolei Carl nabył od niego wolne gospodarstwo (*Freistelle*) zgodnie z umową z 24 sierpnia 1812 roku i przeniósł tytuł posiadania na swoje nazwisko (umowa weszła w życie 26 sierpnia 1812 r.). Księga hipoteczna znajdowała się w zasobach zespołu Sądu Obwodowego w Strzelcach Opolskich, a obecnie w Archiwum Państwowym w Opolu.

Ryc. 10. Metryka chrztu Bernarda Bosska

Źródło: ADO, PRSW, Księga chrztów 1805–1825, s. 115

W dalszej części niniejszego artykułu (rozdziale 8) opiszę następne pokolenia rodu Boszków, skupiając się na tych osobach, które tworzyły moją linię przodków, od Bernarda zaczynając. Uważam za stosowne, aby w kolejnym rozdziale przybliżyć historię Haraszowskiego.

7. Haraschowskie – krótka historia

Założona w latach 1770–1775 kolonia Staniszcze Wielkie otrzymała swoją nazwę od zarządcy majątku Colonnów – Franciszka Haraschowskiego⁵⁷, lecz stało się to dopiero w 1797 roku, wcześniej funkcjonowała pod nazwą Staniska Colonia. Osadę, w imieniu rodziny Colonna, powołała hrabina Maria Anna (Marianna), matka hrabiego Filipa Colonna, osadzając w niej 14 kolonistów, którzy mieli świadczyć pracę pańszczyźnianą na rzecz ośrodków hutniczych, stąd też zamieszkali tam: węglarze, woźnice, drwale, rudnicy, a później hutnicy i inni. Wśród pierwszych osadników osadzonych w nowej Kolonii Staniskiej (Haraschowska) byli między innymi Johan Kleiner i Adelbert Dylla. Domy wybudowano po północ-

■ 57 Franciszek Haraschowski – ur. w 1726 r., szlachcic pochodzący z Rybnika. Zarządca i ekonom dóbr zamkowych Franciszka Collony w Toszku. Po śmierci hr. Franciszka Colonna opiekun jego małoletnich dzieci. Po odziedziczeniu przez Filipa Collonnę majątku i zamku strzeleckiego ekonom i zarządca również dóbr strzeleckich. Zapamiętano go jako budowniczego majątku i fortuny rodu Colonnów, który pod jego zarządem zmieniał się z charakteru rolniczego na przemysłowo-hutniczy. Dokonał tego, m.in. zwiększając liczbę dni przymusowej pracy pańszczyźnianej z 2 do 5 tygodniowo. W 1797 r., mając 71 lat, przestał pełnić funkcje pełnomocnika hr. Filipa Colonna i dyrektora dóbr strzeleckich. Był żonaty z Franciszką von Aulock, zmarł bezdzietnie w 1806 r. w wieku 80 lat.

nej stronie drogi w jednym rzędzie, w równych odstępach od siebie i o jednolitym wyglądzie. Do budowy ścian użyto kruszca – rudy darniowej, a raczej brył czy kawałków żużla z pieców dymarskich. Domy wieńczyły dachy dwuspadowe z lukarnami, pokryte strzechą⁵⁸.

Budynki gospodarcze znajdowały się wokół podwórza i odgradzały pola oraz łąki od domu. W początkowych latach wzdłuż drogi posadzono dwa rzędy dębów, które rosły tutaj aż do czasów obecnych, wyznaczając pierwotny obszar starej osady haraszowskiej. Pierwsi osadnicy otrzymali po pięć mórg roli, pochodzącej z karczunku lasu, zezwolenie na wypas sześciu sztuk bydła w dworskim lesie oraz prawo zbierania suchego drewna i chrustu na opał. Przewozili znaczne ilości kopalin rudy darniowej z dołów kopalnych do pieców hutniczych, węgla drzewnego z mielerzy do hut, drewna do tartaków oraz transportowali surówkę z wielkiego pieca w Kolonowskiej Hucie do hut w Bzinicze i Rogolowcu, Kowolowskiej i Fosowskim, a z tych hut już przekute sztaby żelaza na składowiska hrabiowskie w Strzelcach, gdzie były magazynowane w wielkich stodołach, lub bezpośrednio do Zdieszowic, do przystani rzecznej, gdzie drogą wodną były wysyłane do Wrocławia, Szczecina i innych miast. Płacili właścicielowi 74 talary podatku rolnego oraz 24 talary podatku od rzemiosła. W osadzie haraszowskiej, nad rzeczką Brzynczką, prostopadle do jej wylotu, istniały młyn wodny oraz leśniczówka, w której mieszkał leśniczy z podleśniczówki w Rogolowcu. Po utworzeniu leśnictwa Haraschowskie zamieszkiwał tu leśniczy, w leśniczówce mieszczącej się w pierwszym budynku po prawej stronie drogi. W 1790 roku w osadzie mieszkało 53 osadników, natomiast w 1818 roku było ich już 114⁵⁹.

W 1808 roku państwo pruskie rozpoczęło reformę administracji państwowej. Od 1811 roku użytkowana przez chłopów ziemia przechodziła powoli za odszkodowaniem na ich własność. Wraz z utworzeniem gminy Haraschowska stworzono urząd sołtysa. Pierwszym sołtysem miał zostać na początku XIX wieku rolnik Karol Bossek, czyli opisany wcześniej Carl, protoplasta rodu Bosków. Informacja ta pochodzi od księdza Wiktora Pokory, który w 1964 roku napisał krótką historię Kolonowskiego i Haraszowskiego, została ona wydana w formie maszynopisu i udostępniona mieszkańcom tego rejonu⁶⁰. Liczne informacje zawarte są również w pracy magisterskiej księdza Henryka Mańczyka (brata Gerarda Mańczyka) *Parafia i duszpasterstwo w Kolonowskim w rozwoju historycznym* z 1980 roku.

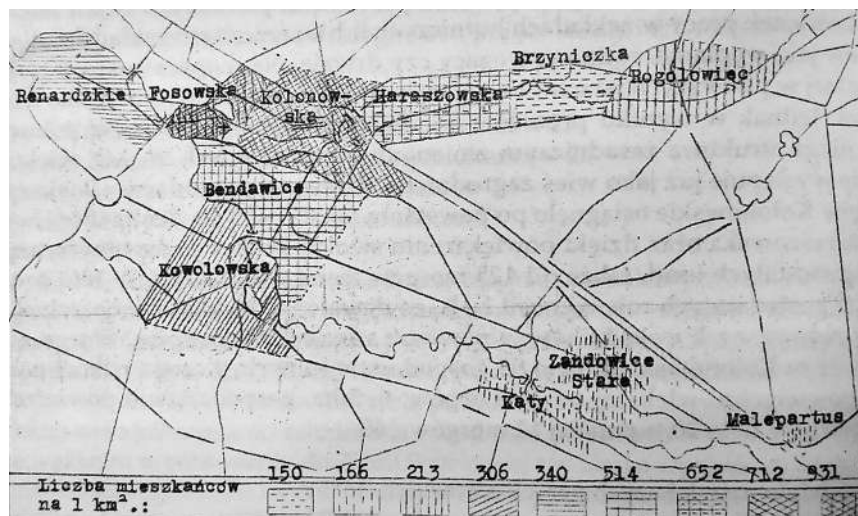
■ 58 G. Mańczyk, *Jest takie miejsce...*, s. 90.

59 Ibidem, s. 91.

60 W. Pokora, *Materiały i studia do historii Kolonowskiego*, Kolonowskie, 1.06.1964, [mps].

Sołtys i gmina otrzymali pieczęcie urzędowe. W pieczęci gminy Haraschowska widniały głowa jelenia z porożem w zwieńczeniu splecionych gałązek dębowych oraz nazwa gminy i powiatu strzeleckiego. W Haraschowskim mieściła się siedziba urzędów dominialnego i policyjnego z aresztem – do 1848 roku. Około 1827 roku na wschód od osady, między Haraschowskiem a Bziniczką powstała nowa kolonia, założona przez hrabiego Andrzeja Renarda, z 14 budynkami, w których zamieszkali nowi osadnicy koloniści, zatrudnieni w zakładach hutniczych Bziniczki i Kolonowskiego oraz w powstałej tu wytwórni octu. Nowa kolonia nie doczekała się własnej nazwy, lecz została wcielona lub podporządkowana pod osadę i gminę Haraschowska. Osadnicy ci otrzymali tylko działki pod zabudowę o wielkości 340 m², tj. około 3,5 a, w cenie 8 talarów = 24 marki, oraz 3 morgi ziemi, za które musieli płacić podatek gruntowy. Domy mieszkalne były położone po stronie południowej przedłużonej drogi z Haraschowskiej i stały prostopadle do niej w jednym rzędzie. W 1840 roku liczba domostw i mieszkańców tych osad podawana była łącznie z Haraschowską.

W 1850 roku było tu 30 domów, a zamieszkiwało w nich 287 osób, w tym 281 wyznania katolickiego i 6 wyznania mojżeszowego. W latach 1860–1872 nastąpił spadek liczby mieszkańców do 219 osób. Osada Haraschowska rozbudowywała się w kierunku wschodnim po tej samej stronie co pierwsze powstałe domy, w stronę Bziniczki. Mieszkańcy byli w większości wyznania katolickiego i uczęszczali do kościoła w Staniszcach Wielkich⁶¹.

Ryc. 11. Mapa rejonu z 1850 roku z uwzględnieniem gęstości zaludnienia

Źródło: W. Pokora, *Materiały i studia do historii Kolonowskiego*, Kolonowskie 1964, [mps]

W latach 1880–1890 w lasach wokół Haraschowskiego i Bziniczki oraz Rogolowca zostaje położonych kilka kilometrów torów kolei wąskotorowych z przeznaczeniem do wywozu drewna z tutejszych lasów na składowisko drewna usytuowane u wylotu Haraschowskiego, przy ulicy Plunderskiej. Składowisko i kolej oraz wagoniki należały do spółki Birnheima z Wrocławia, który zaopatrywał parowy tartak drewna w Kolonowskim i Fosowskim oraz składnice przy tych stacjach kolejowych, aby następnie wysyłać je wagonami kolejowymi do odbiorców handlowych.

W 1895 roku w Haraschowskim mieszkało 230 osób. Rzemiosłem zajmowało się trzech cieśli, smolarz, wytwórca octu, piekarz – prawdopodobnie w tym czasie byli tu już kowal i karczmarz⁶².

W okresie przedwojennym, w 1934 roku dotarła tu elektryfikacja, która sięgała tylko do posesji rodziny Danisch, zlokalizowanej przy dzisiejszej ulicy Słonecznej. Koszt przyłączenia domu i wykonania instalacji elektrycznej w budynku wynosił wówczas ponad 470 marek niemieckich (była to kwota porównywalna do wartości dobrej krowy). W latach 1935–1936 władze Niemiec dokonały zmian nazw wielu miejscowości Śląska. Nazwę Haraschowska zmieniono na Feldstrasse (polna droga). Z kolei w latach 1938–1939 wybudowano pierwsze dwa domy na dzisiejszej ulicy Słonecznej. W okresie międzywojennym i II wojny światowej w Haraschowskim było kilku rolników, którzy posiadali większe gospodarstwa rolne i mieli co najmniej po dwa konie⁶³.

Około 1950 roku, ulica przebiegająca przez dawną wieś Haraschowskie otrzymała nową nazwę – Powstańców Śląskich. W latach powojennych Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska wybudowała tu drewniany kiosk spożywczy, w którym sprzedawała Agnieszka Lasończyk, a następnie jej córka Eryka Skiba. Drewniany sklep znajdował się na posesji rodziny Konrada Lasończyka, później Eryka Stryczka, i funkcjonował do 1999 roku, kiedy to został rozebrany. Działali tu również szewc Wiktor Feliks, który prowadził warsztat w swoim domu, oraz zegarmistrz Karol Bosek. W latach 60. i 70. XX wieku prawie każda rodzina miała w swoim niewielkim gospodarstwie krowę. Chowano również świnie, drób (kury, gęsi), króliki, kozy, a niektórzy nawet owce⁶⁴.

Po przemianach ustrojowych w Polsce z inicjatywy ludności rady wielu gmin i miast przystąpiły do zmian nazw ulic z okresu socjalistycznej Polski Ludowej. Tak było również w Kolonowskim. Uchwałą Rady Miasta z 1994 roku zmieniono nazwę ulicy Powstańców Śląskich na Haraszowskie. Trzeba zaznaczyć, że nie zwrócono wówczas uwagi na gramatyczny błąd w nazwie, niewątpliwie przyjętej od nazwiska Haraschowskiego, któ-

■ 62 Ibidem, s. 92.

63 Ibidem, s. 92.

64 Ibidem, s. 93.

ra powinna brzmieć ulica Haraszowskiego lub – przyjmując, że wywodzi się od nazwy dawnej osady – Haraszowska.

Liczba mieszkańców Haraszowskiego od 1897 roku podawana jest łącznie z Kolonowskiem, jednakże w przybliżeniu można oszacować, że w roku 2005 zamieszkiwało ją 275 dorosłych oraz 70 dzieci (łącznie 345 osób), znajdowało się tu 80 budynków mieszkalnych, w tym 3 wielorodzinne. W latach 1975–1998 wiele rodzin wyjechało z Haraszowskiego na stałe do Niemiec (tzw. *Vertriebene* lub *Fluchtlinge*). Przykładowo wśród nich byli członkowie rodów: Lebioda, Pokora, Konieczny, Smieszkoł, Oziemek czy Bogdoł. Znane są również niektóre nazwiska osób mieszkających tu prawie od początków istnienia w latach 1812–1830. Byli to: Bartholomeus Smieszkoł, Filip Smieszkoł, Adelbert Bronder, Walentin Motzny, Adelbert Zilka, Simon Słabon, Jakob Gajdzik, Karol Bosek, Carl Kołodziej, Johann Kalas, Johann Barthodziej i inni⁶⁵.

8. Dalsze dzieje Bosków z Haraschowskiego

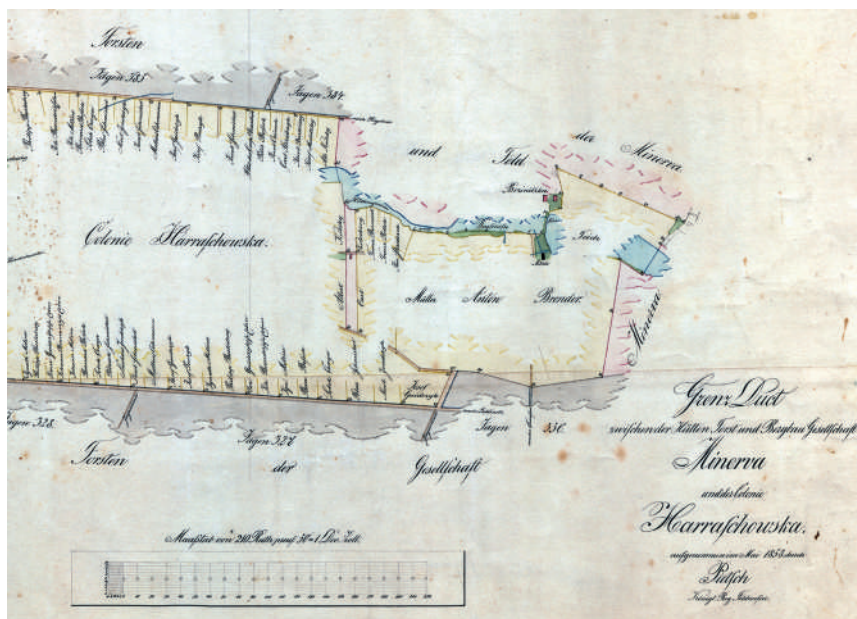
Jak już wspomniano, w rodzinie Bosków zaczęły przychodzić na świat kolejne dzieci. Carl lub po polsku Karol zdobył dobrą pozycję – został sołtysem Haraszowskiego, osady liczącej ponad 200 dusz. Jak każdy osadnik miał pole i kawałek lasu, do tego zwierzęta domowe, między innymi krowy, kury, kaczki. Umieralność wśród dzieci chłopskich była bardzo wysoka. Sami chłopcy dożywali często tylko 60. roku życia⁶⁶.

Wracając do opisu rodziny, z siódemki udokumentowanych i odnalezionych w księgach chrztów dzieci Karola i Jadwigi (Carla i Hedwigi) prześledzę dalej dwóch braci, czyli Bernarda i Petera. Obaj mieszkali w Haraschowskiem, być może nawet niedaleko siebie. Nic nie wiadomo o łączących ich stosunkach, być może odwiedzali się, jak to w tamtych czasach było w zwyczaju. Jednakże nie ma żadnego dokumentu potwierdzającego tę tezę. Na załączonej mapie z 1858 roku pokazano Kolonię Haraschowską z podziałem gruntów należących do poszczególnych właścicieli. Są tam trzy działki Bernarda Boska oraz jedna Petera Boska – jego brata⁶⁷.

■ 65 Ibidem, s. 94.

66 M. Czapliński, *Dzieje Śląska od 1806 do 1945 roku*, [w:] *Historia Śląska*, red. M. Czapliński, Wrocław 2002, s. 259.

67 Archiwum Państwowe w Opolu, Rejencja Opolska, Mapy i plany, sygn. XIV/86.

Ryc. 12. Mapa Haraschowskiego z 1858 roku

Źródło: Archiwum Państwowe w Opolu, Rejencja Opolska, Mapy i plany, sygn. XIV/86

Przy okazji warto wspomnieć o innych nazwiskach w tej kolonii, ponieważ często pojawiają się również w metrykach rodziny Boszków. Jest to o tyle zrozumiałe, że jako rody sąsiadujące znali się dobrze, byli też często spokrewnieni, więc pojawiali się jako świadkowie na ślubach czy rodzice chrzestni. Wymienię kilka nazwisk najczęściej pojawiających się w metrykach, a są to: Bartodziej, Czaja, Motzny, Śmieszkoł, Bronder, Ochmann, Kołodziej.

8.1. Peter Bossek i jego potomkowie (1825–1866)

Peter ożenił się z Ewą Lelyń lub Lelen 21 maja 1850 roku, co potwierdza wpis w księdze małżeństw parafii Staniszcze Wielkie⁶⁸. Zamieszkał w Haraschowskim, ich działka widnieje na załączonej mapie z 1858 roku, więc z pewnością tam wybudowali dom. Peter, jako kolonista, który przybył z innego regionu, mógł otrzymać ten grunt w dzierżawę lub na własność. Jego żona – Ewa – prowadziła zapewne gospodarstwo domowe i zajmowała się wychowywaniem dzieci, którymi były kolejno: Peter (26 VI 1851⁶⁹–?; 12 listopada 1876 r. ożenił się z Marianną Malik⁷⁰, mieli

68 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1833–1853, s. 159.

69 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 209.

70 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1855–1879, s. 162.

córkę Anastasię urodzoną 24 lutego 1880 r.⁷¹), Johann (23 II 1853⁷²–?; miał syna Franza urodzonego 16 września 1910 r. i zabitego 17 lipca 1942 r. pod Leningradem w ZSRR⁷³), Carl (15 V 1856⁷⁴–?), Ludwig (25 IX 1858⁷⁵–?), Adam (8 V 1861; zmarł tuż po narodzinach⁷⁶), Peter Paul (22 III 1863⁷⁷–?), Maria (8 VIII 1866⁷⁸–?).

8.2. Bernard Bossek i jego potomkowie (1816–1889)

W dalszych poszukiwaniach nie skupiałem się na rodzinie Petera, a więc nie śledziłem też losów jego dzieci. Ustaliłem tylko, że był bratem Bernarda i że mieszkali niedaleko siebie. Prawdopodobnie też część jego dzieci pozostała w gminie Kolonowskie. Natomiast dość dokładnie przejrzałem metryki dzieci Bernarda, syna Karola zmarłego w 1847 roku w Harraschowskiem. Bernard został również sołtysem w latach późniejszych. Jako dowód niech posłuży protokół rozjemczy z 19 grudnia 1855 roku:

Na pisewne zaproszenie stawili się dzisiaj znani, do rozkładu zdadni:

1. sołtys Bernard Bossek z Harraschowskiej, iak skarżyciel
 2. masarz Herschel Jahny z Bendawic, jak oskarżony,
- oba polskiej mowy potężni

Przyczyna skargi była, że oskarżony do jego chlewa w nieprzytomności jego i żony wstąpił, tam jałowicę niesmówioną bez jego dozwolenia wziął, do domu zawiódł i zabił a pieniądze w wysokości 13 Tw u Kolonist Ochmana zostawił. Oskarżony Jahny wypowiedział: „Mój syna zapytał się skarżyciela, jak drogo ta na przedaj stojąca jałówka przydzie, a na to odpowiedział, że inaczej nie będzie jak za 13 Tw i tak posłał te 13 Tw, które u sąsiada Ochmana zostawił, ponieważ właściciel z żoną jego zatem do Dobrodzienia poszedł”. Skarżyciel podał, że ową jałówkę dopiero potem wolę sprzedać miał, gdyby krowę z mlekiem był kupił, i żądał za tę przez to dla niego wytryskającą szkodę 5 Tw. Na prośbę puścił 3 Tw i tylko w tem przypadku się zgodzić chciał, gdy oskarżony 2 Tw i kosza położy. Na ostatku zgodzili się tak, że oskarżony tylko kosza ponosić się obowiązał. Przeczytano, przyzwolono i podpisano⁷⁹.

■ 71 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 42.

72 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 268.

73 ADO, PRSW, Księga zgonów 1935–1948, poz. 56.

74 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 268.

75 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 43.

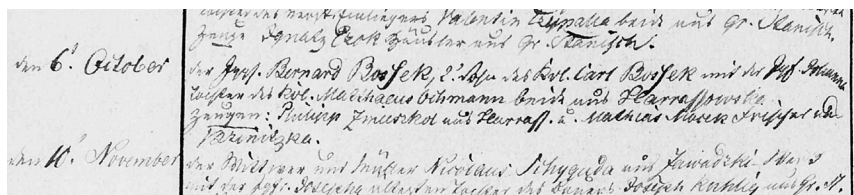
76 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 112.

77 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 144.

78 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 190.

79 Jest to protokół rozjemczy sprawy nr 377: *Teksty protokołów: Kolonowskie, sygn. 973, protokoły nr 340–480, [w:] Przeczytano, przyjęto, podpisano. Polskie protokoły są*

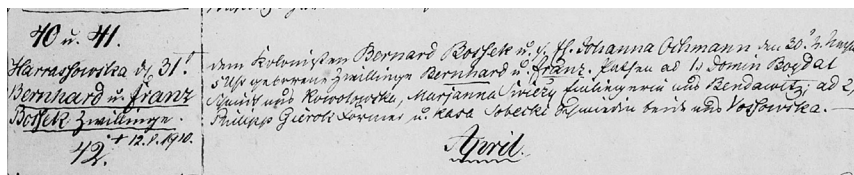
Bernard był aż trzykrotnie żonaty. Pierwsze małżeństwo z Johanną Ochmann zawarte 6 października 1846 roku⁸⁰ zakończyło się niestety wraz z jej śmiercią po urodzeniu bliźniąt Josefa i Josefy. Johanna (16 VI 1828⁸¹–19 III 1852⁸²) była córką *Einliegera*, czyli komornika, chłopca bez ziemi, mieszkającego u innego chłopca na tzw. komorze i utrzymującego się z pracy najemnej lub chałupniczej⁸³, i Josephy Lorek.

Ryc. 13. Wpis w akcie ślubu Bernarda Bosska i Johannę Ochmann

Źródło: ADO, PRSW, Księga małżeństw 1833–1853, s. 141

Johanna urodziła następujące dzieci: bliźnięta Bernarda (31 III 1847⁸⁴–2 IV 1847⁸⁵) i Franza (31 III 1847⁸⁶–14 V 1910⁸⁷), Johanna (9 II 1849⁸⁸–2 III 1849⁸⁹), Carolinę (1 III 1850⁹⁰–?), bliźnięta Josefa (25 II 1852⁹¹–3 IV 1852⁹²) i Josefę (25 II 1852⁹³–8 IV 1852⁹⁴); wpis dotyczący śmierci ich matki odnotowano w księdze zgonów na tej samej stronie).

Ryc. 14. Metryka chrztu bliźniąt Bernarda i Franza

Źródło: ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 165

dów Rozjemczych w powiecie strzeleckim w XIX wieku. Edycja źródłowa ze zbiorów *Archiwum Państwowego w Opolu*, red. M. Lenartowicz, t. IX, Opole 2017, s. 172–173.

80 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1833–1853, s. 141.

81 ADO, PRSW, Księga chrztów 1826–1835, s. 57.

82 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 165.

83 M. Mitrenga, *Genealogia świerklanieckiego rodu Mitregów/Mitrenków*, Chorzów 2018, s. 36.

84 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 165.

85 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 143.

86 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856 s. 165.

87 ADO, PRSW, Księga zgonów 1896–1935, s. 128.

88 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 182.

89 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 154.

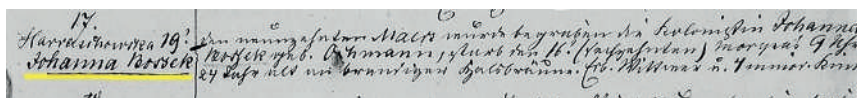
90 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 195.

91 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 217.

92 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 217.

93 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 217.

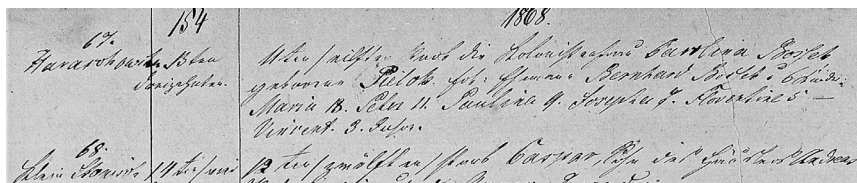
94 ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 165.

Ryc. 15. Zapis o śmierci Johanny Bossek (z domu Ochmann)

Źródło: ADO, PRSW, Księga zgonów 1827–1854, s. 165

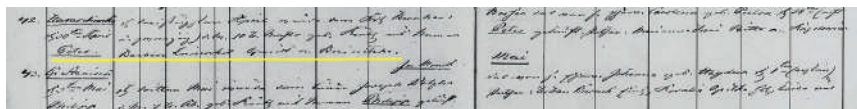
Wynika z tego, że wkrótce po urodzeniu ostatnich dzieci również Johanna, prawdopodobnie na skutek powikłań poporodowych, zmarła. Bernard nie pozostawał wdowcem przez długi czas. Wziął sobie za żonę Carolinę Pielok, urodzoną około 1823 roku (brak metryki chrztu w parafii w Staniszczach Wielkich, więc mogła się urodzić i zostać zapisana w zupełnie innej parafii) i zmarła 13 sierpnia 1868 roku⁹⁵.

Ryc. 16. Zapis o śmierci Caroliny Bossek (z domu Pielok)

Źródło: ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1870, s. 154

Ich wspólnymi dziećmi byli: Johanna (3 XI 1853⁹⁶–7 lutego 1855⁹⁷), Maria Magdalena (20 VII 1855⁹⁸–?), Peter (28 IV 1857⁹⁹–27 VII 1924; dokument potwierdzający datę jego śmierci przedstawię dalej), Paulina (30 V 1859¹⁰⁰; wyszła za mąż za Johanna Wyrwasa w 1882 r. w parafii Katowice-Bogucice, stosowny dokument przedstawię dalej), Josefa (6 VII 1861¹⁰¹–?), Florentina (21 X 1863¹⁰²–?), Vincent (31 III 1866¹⁰³–3 I 1871¹⁰⁴).

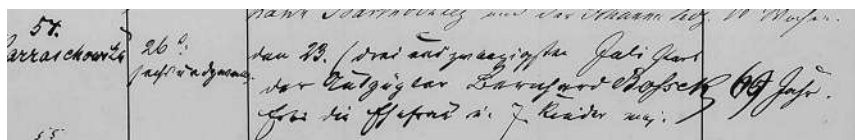

Ryc. 17. Metryka chrztu Petera Bosska

Źródło: ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 7

- 95 ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1870, s. 154.
- 96 ADO, PRSW, Księga chrztów 1836–1856, s. 233.
- 97 ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1877, s. 4.
- 98 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 258.
- 99 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 7.
- 100 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 64.
- 101 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 117.
- 102 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 150.
- 103 ADO, PRSW, Księga chrztów 1856–1868, s. 185.
- 104 ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1877, s. 177.

Pięć lat po śmierci Caroliny Bernard ożenił się po raz trzeci, tym razem z Magdaleną Drzemalą z Brzyniczki, ślub wzięli 30 sierpnia 1874 roku¹⁰⁵. Po ślubie zamieszkali w Brzyniczce, dzieci prawdopodobnie nie mieli. Bernard zmarł 26 lipca 1882 roku¹⁰⁶, natomiast Magdalena 28 lipca 1899 roku¹⁰⁷.

Ryc. 18. Wpis o zgonie Bernarda Boszka

Źródło: ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1877, poz. 54

8.3. Franz Bossek i jego potomkowie (1847–1893)

Franz Bossek, syn Bernarda z pierwszego małżeństwa, był o 10 lat starszym bratem przyrodnim Petera. Jak już przedstawiono, jego brat bliźniak zmarł niedługo po urodzeniu (nie badałem losów pozostałych dzieci Bernarda). Natomiast Franz Bossek 28 stycznia 1872 roku¹⁰⁸ ożenił się z Cathariną Kraj. Ich dziećmi byli: Florentyna (17 X 1872 roku¹⁰⁹–?; jej mężem był Lorenz Ozimek, a ślub wzięli 25 czerwca 1892 r.¹¹⁰), Franciszka (29 XI 1874¹¹¹–?; wyszła za mąż za Bartholemeusa Ceglarka 17 września 1898 r.¹¹²), Johanna (26 I 1877¹¹³–?), Maria Magdalena (20 VII 1883¹¹⁴–?; jej mężem był Stefan Ziaja z Zawadzkiego, ślub wzięli 29 sierpnia 1907 r.¹¹⁵), Josefa (30 III 1886¹¹⁶–?; wyszła za mąż za Adama Krupkę z Łazisk, ślub wzięli 22 listopada 1920 r. – taki wpis został dokonany w księdze chrztów¹¹⁷), Carl (9 IX 1888¹¹⁸–8 III 1891¹¹⁹; zmarł w wieku 2,5 roku), Paul (3 X 1893¹²⁰–21 II 1959¹²¹).

105 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1855–1879, s. 149.

106 ADO, PRSW, Księga zgonów 1854–1877, poz. 54.

107 ADO, PRSW, Księga zgonów 1896–1908, poz. 76.

108 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1855–1879, s. 121.

109 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, s. 66.

110 Akt ślubu w Standesamt Colonowska: zbiory potomków rodziny Boszków.

111 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 152.

112 Akt ślubu w Standesamt Colonowska: zbiory potomków rodziny Boszków; dokumenty o ślubie otrzymałem dzięki uprzejmości Adama Morcinka z Zawadzkiego, który jest prawnukiem Franciszki i Bartholomeusa Ceglarków.

113 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 18.

114 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 62.

115 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1907–1945, poz. 19.

116 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 45.

117 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1907–1945, s. 89.

118 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 127.

119 ADO, PRSW, Księga zgonów 1878–1895, poz. 16.

120 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 164.

121 Informacja ustna od potomków rodziny Boszków z Haraszowskiego.

Dziećmi Florentyny i Lorenza Ozimków były kolejno: Thomas (13 XII 1892–?; 17 lipca 1915 r.¹²² ożenił się z Florentyną Spallek, urodzoną 13 maja 1895 r.¹²³, a 15 sierpnia 1915 r. urodziła im się córka Maria¹²⁴), Martina (?–11 IV 1902¹²⁵; zmarła w wieku 5 lat), Konstantine (3 II 1907¹²⁶–16 IV 1945¹²⁷; 24 października 1938 r. wyszła za mąż za Franza Piegsa – taki wpis został dokonany w księdze chrztów¹²⁸), Klara (?–8 I 1942¹²⁹; zmarła w wieku 28 lat).

Ryc. 19. Akt chrztu Paula Bosska

Źródło: ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 164

8.4. Paul Bossek i jego potomkowie (1893–1936)

Ostatnim dzieckiem Franza Bosska i Kathariny Kraj był Paul, który ożenił się z wdową Karoliną Machnik (po pierwszym mężu), z domu Wilczek. Ślub odbył się 11 listopada 1918 roku¹³⁰. Najstarszym ich potomkiem był syn Franz (27 X 1919¹³¹–?), który 30 grudnia 1940 roku zawarł związek małżeński z Marią Drysch (informacja o ślubie została odnotowana w akcie urodzenia Franza). Mieli córkę Rosę-Marię, urodzoną 27 października 1941 roku¹³² w Staniszcach Wielkich, która wyszła za mąż za Ewalda Klabischa, a ich ślub odbył się 24 września 1962 roku (taki wpis został dokonany w księdze chrztów). Kolejnymi dziećmi Paula

122 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1907–1945, s. 53.

123 Informacje o datach urodzin Thomasa Ozimka i Florentyny Spallek zawarte są w metryce ślubów.

124 ADO, PRSW, Księga chrztów 1897–1914, s. 43.

125 ADO, PRSW, Księga zgonów 1896–1935, s. 56.

126 ADO, PRSW, Księga chrztów 1897–1914, s. 178.

127 ADO, PRSW, Księga zgonów 1935–1948, poz. 17.

128 W l. 1935–45 Kolonowskie nosiło nazwę Grafenweiler. Haraszowska z kolei funkcjonowała jako Vorswalde, stąd w księgach z tego okresu znajdujemy taki właśnie zapis. W Księdze zgonów parafii Staniszcze Wielkie jako miejsce śmierci Florentyny Ozimek również wskazano taką formę nazwy miejscowości.

129 ADO, PRSW, Księga zgonów 1935–1948, poz. 1.

130 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1907–1945, s. 67.

131 ADO, PRSW, Księga chrztów 1914–1923, s. 149.

132 ADO, PRSW, Księga chrztów 1935–1948, s. 542.

i Karoliny Machników były córki – Johanna Magdalena (30 V 1922¹³³–?)
i Mathilda (22 III 1925¹³⁴–?).

Drugą żoną Paula Bosska była Gertruda Czupalla (19 X 1898¹³⁵–1968¹³⁶), ich ślub odbył się 7 października 1929 roku¹³⁷, z tego związku zrodziło się troje dzieci. Pierwsza córka – Maria Luisa (14 XII 1930¹³⁸–9 VIII 1993) 26 grudnia 1960 roku wyszła za mąż za Walentego Rabendę (1935–1994)¹³⁹ i mieli oni dzieci: wspomnianą już Teresę Meinel i syna Kazimierza (1961–2001), który zmarł tragicznie. Kolejnym dzieckiem Paula i Gertrudy był Paul – po polsku Paweł – (22 VII 1934¹⁴⁰–13 I 2010) żonaty z Urszulą Fiedler (20 X 1939–15 X 2019; daty narodzin i śmierci obojga znane są z ich nagrobku, o którym wspomniałem), a z ich małżeństwa urodzili się: Jerzy (*1959), Brigitta (*1962) i Andrzej (*1971).

Ostatnim synem Paula i Gertrudy był Wiktor (*19 IV 1936^[41]), który 16 maja 1960 roku w Staniszczach Wielkich ożenił się z Eryką Jencz (wydarzenie to odnotowano w jego metryce urodzenia), w latach 80. wyjechali z rodziną na stałe do Niemiec. Ich dzieci to: Róża (*1960), Renata (*1963) i Beata (*1972).

36	Paul Bepko Sofuski. 61 Baumstraße pt. 3.10.73. 61 Garmisch pt. 1.11.73. 61 Garmisch	+ Franz Katharina H. Frey	2.10. 61 Bullen	Adolf Gypalla Garmisch 49 pt. 19.11.75 pt. 21.11.75. 61 Garmisch	Hermann Marie Hofbay	Franz Gypalla Garmisch Peter Behring 61 Garmisch
----	--	------------------------------	-----------------	---	-------------------------	---

Ryc. 20. Akt ślubu Paula Bosska z Gertrudą Czupallą

Źródło: ADO, PRSW, Księga małżeństw 1907–1945, poz. 36

Paul Bossek był tzw. złotą rączką, potrafił naprawiać zegarki, ponadto był pracownikiem niemieckiej kolei¹⁴². Wszelkie pozostałe informacje pochodzą od Teresy Meinel. W przypadku gdy nie zostały podane dokładne daty, zwłaszcza dotyczące osób żyjących, to takie informacje zostały mi przez nich udzielone wraz ze zgodą na ich opublikowanie.

- 133 ADO, PRSW, Księga chrztów 1914–1923, s. 555.
134 ADO, PRSW, Księga chrztów 1923–1948, s. 44.
135 ADO, PRSW, Księga chrztów 1869–1896, poz. 189.
136 Informacja od Teresy Meinel.
137 ADO, PRSW, Księga małżeństw 1907–1945, poz. 36.
138 ADO, PRSW, Księga chrztów 1923–1948, s. 213.
139 Informacja od Teresy Meinel.
140 ADO, PRSW, Księga chrztów 1923–1948, s. 321.
141 ADO, PRSW, Księga chrztów 1923–1948, s. 371.
142 Dokument ubezpieczenia Paula Bosska w Deutsche Reichsbahn z 1936 r.:
zbiory rodzinne Teresy Meinel.

Ryc. 21. Dokument ubezpieczenia Paula Bosska w Deutsche Reichsbahn z 1936 roku

Źródło: zbiory rodzinne Teresy Meinel

Nie wiem, jak potoczyły się losy Boszków, którzy zostali w Haraszowskim, Kolonowskim i okolicach. Ich potomkowie żyją tam, niektórzy wyjechali na stałe do Niemiec. Ja zaś zająłem się dalszym losem mojego pradziadka Petera i jego emigracją na Górny Śląsk.

Ryc. 22. Rodzina Boszków z Haraszowskiego, 1932 rok. Widoczni są Paul z żoną Gertrudą i dziećmi. Niestety Teresa Meinel nie była w stanie wskazać dokładnie osób; prawdopodobnie jeden z młodych mężczyzn stojących w tyle to jej wujek – syn Paula z pierwszego małżeństwa lub nieślubny, a najmłodsza z dziewczynek to jej mama Maria. Starsze to dzieci Paula z poprzedniego małżeństwa, czyli Johanna, Mathilda i Franz

Źródło: zbiory rodzinne Teresy Meinel

9. Losy Petera Bosska na tle przemian historycznych

Czasy, w których przyszło żyć młodemu Peterowi, były trudne. Wprawdzie na terenach Kolonowskiego i okolic dobrze rozwijało się hutnictwo, więc można byłoby przypuszczać, że pracy nie brakowało. Jednak w 2. połowie XIX wieku sytuacja polityczna była dość napięta. Królem Prus był od 1840 roku Fryderyk Wilhelm IV z dynastii Hohenzollernów. Nastroje zjednoczeniowe w państwach niemieckich nasiliły się po Wiośnie Ludów, czyli po roku 1850¹⁴³. Niestety, przegrana rewolucjonistów doprowadziła do likwidacji wywalczonych swobód. Jedynym pozytywnym efektem było wydanie ustawy, która uwłaszczała wszystkie gospodarstwa na korzystniejszych niż dotychczasowe warunkach¹⁴⁴.

Sytuacja polityczna prezentowała się następująco. Od 1862 roku premierem Prus był Otto von Bismarck, to on doprowadził do zjednoczenia Niemiec. Na mapie Europy dominowały trzy potęgi: Austria, która zachowała swoje tereny aż po Kraków (Galicja), dalej na wschód rozciągało się Królestwo Polskie ze stolicą w Warszawie i pod rządami carów rosyjskich (zabór rosyjski) oraz oczywiście Rzesza Niemiecka. Granice tych struktur państwowych spotkały się na kilkanaście lat w tzw. Trójkącie Trzech Cesarzy koło Mysłowic¹⁴⁵. Jest to o tyle ważne, że właśnie w tym czasie Peter wyemigrował do zaboru rosyjskiego przy samej granicy z Prusami, a potem osiedlił się właśnie na terenie Prus.

Dlaczego Peter postanowił udać się do zaboru rosyjskiego, nie wiadomo. Jedną z przyczyn, najbardziej prawdopodobną, była oferta pracy. Urodzony w 1857 roku miał w chwili ślubu z moją prababcią, o której jeszcze wspomnę, około 25 lat. Co ciekawe, jego siostra Paulina przyjechała razem z nim i wzięła ślub w 1882 roku w kościele św. Szczepana w Bogucicach (informacja pozyskana od Aleksandra Kunsdorfa i zamieszczona na stronie geneteka.genealodzy.pl; jednak brak tej metryki w zasobach USC Bogucice)¹⁴⁶. Przypuszczalnie to Peter towarzyszył jej w drodze na Śląsk, skoro tak szybko wyszła za mąż – być może znała swojego przyszłego męża już wcześniej? Inna hipoteza emigracji do zaboru rosyjskiego jest taka, że Peter uciekł przed poborem do wojska pruskiego.

■ 143 M. Czapliński, *Dzieje Śląska od 1806 do 1945 roku*, [w:] *Historia Śląska*, red. M. Czapliński, Wrocław 2002, s. 279.

144 Ibidem, s. 283.

145 B. Romańczuk, *Trójkąt Trzech Cesarzy*, [a:] <https://dziennikzachodni.pl/trojkat-trzech-cesarzy-to-tu-stykaly-sie-granice-trzech-zaborow-czy-wiesz-gdzie-to-jest/ar/c15-16247351>, dostęp: 10.04.2022.

146 PRK Katowice–Bogucice USC, wyszukiwanie: *Paulina Bossek*, [a:] https://geneteka.genealodzy.pl/index.php?op=gt&lang=pol&bdm=S&w=12sl&rid=S&search_lastname=Bossek&search_name=Paulina&search_lastname2=&search_name2=&from_date=&to_date=, dostęp: 10.04.2022.

Prusy, jako imperium, miały bardzo surową dyscyplinę w wojsku, jak już ktoś został powołany, to musiał odsłużyć nawet 25 lat i to w niełatwych warunkach. Oto fragment z „Przeglądu Zachodniego”:

Nieludzki charakter przybierało prawo pruskie w dziedzinie prawa wojskowego. Na straży okrutnej dyscypliny miazdzącej wszelkie poczucie człowieczeństwa stały surowe sankcje.

Znane są wprost niewiarygodne występki popełniane przez oficerów i podoficerów pruskich wobec żołnierzy. To pasmo zbrodni ciągnie się od powstania państwa pruskiego...¹⁴⁷

Nie do końca zatem wiadomo co powodowało Peterem, że około roku 1880 pojawił się w Milowicach, dzisiejszej dzielnicy Sosnowca. Z przekazu ustnego moich zmarłych już krewnych wiem, że pracował w hucie „Milowice” jako kowal. Być może jako dobry pracownik otrzymał tę propozycję, bo huta powstała w latach 1882–1883, a założona została przez górnośląski koncern hutniczy Oberschlesische Eisenbahn-Bedarfs-A.G., w imieniu którego działała spółka Milowizer Eisenwerk. Walcownia powstała na terenie zaboru rosyjskiego, aby uniknąć płacenia wysokiego cła na wyroby żelazne wywożone z terenu Niemiec. W skład zakładu, występującego później pod nazwą huta „Aleksander”, wchodziły stalownia, młotownia i walcownia. Wyrabiano w nim stal martenowską, a także takie produkty jak sortowane żelazo, drut czy wiązania dla kolei¹⁴⁸.

9.1. Peter Bossek i jego potomkowie (1884–1960)

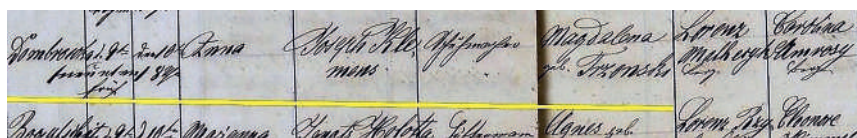
W końcu XIX wieku w hucie „Milowice” pracowały 562 osoby¹⁴⁹, a jedną z nich był mój pradziadek. Swoją przyszlą żonę – Annę Klemens – poznał zapewne w Bogucicach, gdzie mieszkała. Wcześniej wychowywała się w sierocińcu w Bogucicach, co wiem również z przekazu ustnego. Nie wiadomo, jakie były jej losy i dlaczego trafiła do tego domu dziecka (założonego w 1858 r. przez ks. Leopolda Markiejkę i prowadzonego przez siostry boromeuszki). Placówka ta istnieje do dzisiaj, a prowadzą ją siostry ze Zgromadzenia św. Jadwigi, nazywa się Zakład opiekuńczo-wychowawczy. O rodzicach Anny też wiem niewiele, prócz tego, że jej ojciec Josef Klemens pochodził z Żor, a matka Magdalena Trzonska z Dąbrówki Małej (wpis w księdze ślubów Petera i Anny). Anna urodziła się 9 maja 1863

■ 147 „Przegląd Zachodni” 1954, t. 10.

148 M. Śmiałek, *Sosnowieckie ABC* (3), [b.m.w.] 2003, s. 22.

149 Ibidem s. 23.

roku w Dąbrówce Małej¹⁵⁰. Peter Bossek i Anna Klemens wzięli ślub 25 listopada 1884 roku w kościele pw. św. Jadwigi w Szopienicach¹⁵¹. Zamieszkali najpierw u Petera w Milowicach (nie wiadomo, gdzie dokładnie), a w 1896 roku Peter otrzymał kredyt na zakup działki w Dąbrówce Małej w wysokości 3000 marek niemieckich. Była to duża kwota, więc wystarczyła na zakup gruntu pod budowę domu¹⁵².

Ryc. 23. Metryka chrztu Anny Klemens

Źródło: Archiwum Państwowe w Katowicach, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Bogucicach, sygn. 6, s. 175, poz. 170

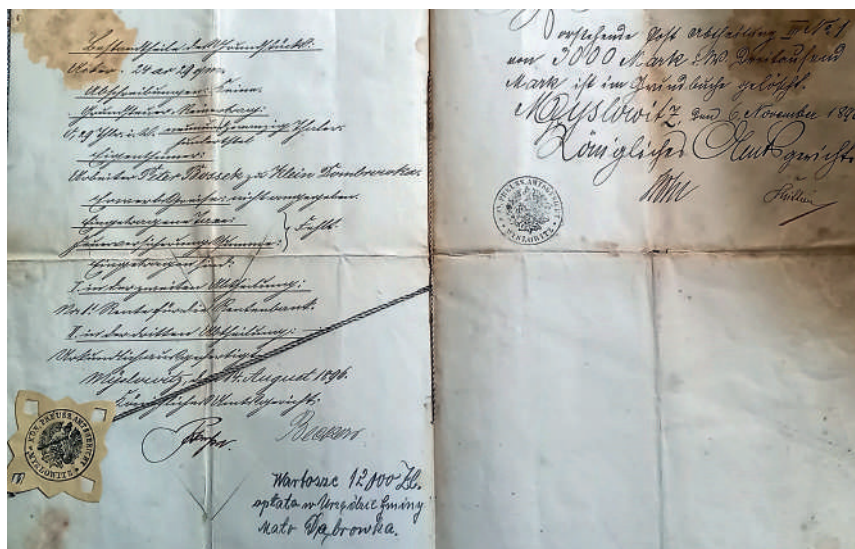
Ryc. 24. Małżeństwo Bossków na tle swego domu przy ulicy Milowickiej 9 w Dąbrówce Małej, fotografia z końca XIX wieku

Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

■ 150 Archiwum Państwowe w Katowicach, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Bogucicach, sygn. 6, s. 175, poz. 170.

151 Archiwum Państwowe w Katowicach, Urząd Stanu Cywilnego Roździeń-Szopienice, sygn. 45, s. 159–160, poz. 80; na podstawie skanów w bazie Skanoteka.

152 *Schuld- und Pfandverschreibung* z 1896 r.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

Ryc. 25. Dokument z 1896 roku potwierdzający pożyczkę w wysokości 3000 marek niemieckich dla Petera Bosska na zakup gruntu pod budowę domu przy ulicy Milowickiej 9 w Dąbrówce Małej

Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

Prawdopodobnie budowę domu ukończono w 1902 roku, co potwierdzają wpisy w książce meldunkowej z tamtych lat, bo czwarta córka urodziła się już w Dąbrówce Małej właśnie w tymże roku. W przypadku starszych dzieci jako miejsce urodzenia widniały Milowice. Z tego małżeństwa zrodziły się kolejno: Bronisława (9 X 1885–28 II 1963; odpowiedni wpis w załączonym akcie ślubu), Marianna (19 VII 1887–23 X 1966; odpowiedni wpis w załączonym akcie ślubu), Antonina (13 I 1891–22 IX 1974; odpowiedni wpis w załączonym akcie ślubu), Albertyna (13 VI 1893–14 II 1976¹⁵³), Cecylia (19 X 1902–26 I 1990¹⁵⁴).

Lp.	NAZWISKO I IMIĘ osoby zmarłej lub zmarłego parafialnie	Imię matki Status parafialny osoby zmarłej	Data i miejsce urodzenia	Miejsce poprzedniego zamieszkania	Data i numer zawieszenia przez kogo zawieszono zawieszono zawieszono											Data i numer zawieszenia przez kogo zawieszono zawieszono				
					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Scyzygiet Jerzy	Powit Józefina Grynkiewicz	31.12.1888	Dąbrówka Mała																
2	Scyzygiet Antonina z. Bosska	Adm. Anna Klemens	13.1.1891	Josnowice																

Ryc. 26. Wpis w książce meldunkowej potwierdzający daty urodzenia i śmierci Antoniny Bossek

Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

■ 153 Księga Meldunkowa Milowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

154 Księga Meldunkowa Milowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

Rodzina Bossków po Peterze rozrosła się, ale samo nazwisko zaniknęło wraz z momentem wyjścia za mąż każdej z córek i przyjęcia nazwisk mężów – ich potomstwo nosiło już inne nazwiska. W dalszej części tekstu wskażę te dzieci, które udało mi się znaleźć w księdze meldunkowej, ale można założyć, że nie wszystkie są w niej wpisane, niektóre być może w ogóle tam nie mieszkały.

Wracając do budowy domu przy ulicy Milowickiej 9 w Dąbrówce Małej, po jego ukończeniu Peter z Anną zamieszkali tam najpierw sami (może nie było tyle miejsca dla dzieci), a potem sprowadzali po kolei swoje potomstwo. Peter zostawił testament z 24 lipca 1924 roku, w którym zapisał dom żonie i córkom¹⁵⁵, zmarł 3 dni później. Anna Bossek zmarła 4 lipca 1941 roku. Bronisława Hrapek z domu Bossek zrzekła się swojej części domu na rzecz siostr, co potwierdza odpowiedni dokument w postaci aktu notarialnego, który jednocześnie dostarcza informacji o datach śmierci Petera i Anny Bossków¹⁵⁶.

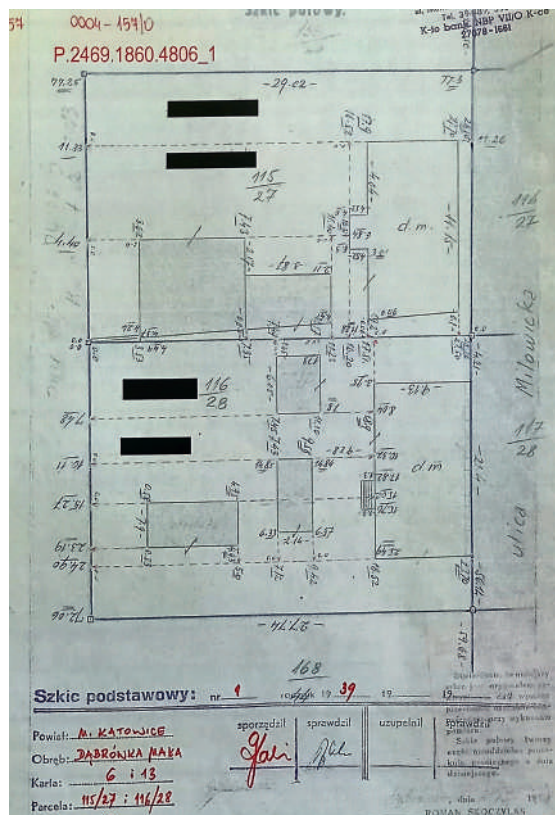

Ryc. 27. Zdjęcie domu przy ulicy Milowickiej 9 w Dąbrówce Małej, stan dzisiejszy

Fot. Andreas Stierglitz

■ 155 Odpis testamentu Petera Bosska z 25.10.1929 r.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

156 Akt notarialny z 19.11.1962 r.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

Ryc. 28. Plan z 1939 roku przedstawiający działkę z naniesionymi budynkami
Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

Ryc. 29. Siostry Bossek z mężami i dziećmi w latach 60. XX wieku
Źródło: zbiory rodzinne Gabrieli Waluszy

W tym miejscu opiszę po kolei rodziny córek Piotra i Anny Bosków. Najstarsza była Bronisława, która 14 czerwca 1905 roku w Szopienicach poślubiła Teodora Hrapka¹⁵⁷ (19 IV 1883–?), mieli córkę Annę Marthę (po mężu Długajczyk, co wynika z wpisu w książce meldunkowej rodziny Hrapków), urodzoną 15 lutego 1918 roku, i Rozalię, która przyszła na świat 19 czerwca 1920 roku. Dalszych losów tej gałęzi nie znam.

Kolejna córka – Marianna – wzięła za męża brata Teodora, czyli Alojzego Hrapka (31 X 1884–8 VIII 1949), a ich ślub odbył się 1 czerwca 1909 roku w Szopienicach¹⁵⁸. Ciekawostką jest wpis z 3 sierpnia 1940 roku, w którym na polecenie Sądu Rejonowego w Mysłowicach koryguje się imię ojca Marianny z Josef na Peter Bossek (pomyłka urzędnika podczas zawierania małżeństwa), przy czym skreślono imię Josef w niemieckim zapisie i zastąpiono je polskim Piotr.

Parze tej urodziło się siedmioro dzieci¹⁵⁹. Najstarsza była Agnes – po polsku Agnieszka – urodzona 26 października 1909 roku. Pierwszym ich synem był Paul Peter – po polsku Paweł Piotr – urodzony 16 czerwca 1911 roku, a zmarły 5 sierpnia 1969 roku. 19 kwietnia 1941 roku ożenił się z Różą Szulc (3 VIII 1913–23 IX 1984), z ich związku zrodziła się córka Gabriela (*1949), która wyszła za mąż za Gerharda Waluszę (*1944), z którym miała dwoje dzieci: Izabellę (*1973) i Michała (*1985).

Kolejnymi dziećmi Marianny i Alojzego byli: Emil (21 VI 1917–19 I 1990), Hildegarda (27 VIII 1919–?), Henryk (7 X 1921–23 V 1945; zginął w okopach II wojny światowej, pochowany na cmentarzu w Danii), Stefan (28 VIII 1926–26 XI 1988; jego żoną była Maria, urodzona 5 lipca 1918 r. i zmarła 13 marca 2012 r., mieli dwie córki: Irenę i Teresę), Elfreda (11 III 1931–27 X 2019; jej mężem był Jan Hadaś, urodzony 27 stycznia 1931 r. i zmarły 28 kwietnia 2012 r.; mieli czwórkę dzieci: Halinę, urodzoną w 1951 r., Wandę, urodzoną w 1954 r., Tadeusza, urodzonego w 1960 r., i Pawła, urodzonego w 1970 r.).

■ 157 Akt ślubu Bronisławy Bossek i Teodora Hrapka z 14.06.1905 r. sporządzony przez Urząd Stanu Cywilnego w Katowicach-Szopienicach: ze zbiorów rodzinnych Gabrieli Waluszy.

158 Akt ślubu Marianny Bossek i Alojzego Hrapka z 1.06.1909 r., sporządzony przez Urząd Stanu Cywilnego w Katowicach-Szopienicach: zbiory rodzinne Gabrieli Waluszy.

159 Księga Meldunkowa Milowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek; wywiad z Gabrielą Waluszą (z d. Hrapek), ur. w 1949 r.

Ryc. 30. Grób Henryka Hrapka w Danii

Źródło: zbiory rodzinne Gabrieli Waluszy

Emil Hrapek miał żonę Dorotę Zgodzaj (12 III 1926–29 V 2020), a z ich związku narodziły się dzieci¹⁶⁰: Piotr (*1951; ożenił się z Haliną Juraszek, urodzoną w 1951 r., ma dwóch synów – Piotra, urodzonego w 1974 r., i Pawła, urodzonego w 1984 r.), Anna (*20 VII 1955 w Niemczech), Ryszard (1 IV 1960–3 IX 2007; zginął w wypadku samochodowym; miał dzieci: syna Sebastiana, urodzonego w 1985 r., i córkę Natalię, urodzoną w 1989 r.).

Hildegarda wyszła za mąż za Roberta Morawina, a ich córka Aniela, urodzona 8 czerwca 1940 roku i zmarła tragicznie 23 listopada 1990 roku, wzięła za męża Henryka Pyrka, urodzonego 4 grudnia 1936 roku i zmarłego tragicznie 23 listopada 1990 roku; mieli dwóch synów: Henryka (*1960) i Bronisława (*1962). Oprócz Anieli (nazywanej też Edytą) w rodzinie Morawin urodzili się jeszcze: Helmut (brak jakichkolwiek informacji) i Stefan (1948–1973). 23 listopada 1990 roku miał miejsce wypadek w Katowicach-Janowie, doszło wówczas do zatrucia gazem w domu rodziny Morawin, zginęła wtedy Edyta i jej mąż Henryk¹⁶¹.

■ 160 Księga Meldunkowa Miłowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek; wywiad z Gabriellą Waluszą (z d. Hrapek), ur. w 1949 r.

161 Księga Meldunkowa Miłowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek; wywiad z Gabriellą Waluszą (z d. Hrapek), ur. w 1949 r.

Rodzina Hrapków rozrodziła się w Polsce i w Niemczech, obecnie dzieci Marianny i Teodora mają swoje potomstwo, lecz z powodu ochrony danych osobowych oraz objętości tego opracowania nie podjąłem się rozpisywania tej linii genealogicznej.

Opiszę teraz rodzinę Albertyny Bossek, która wzięła za męża Antoniego Skorupę (9 IX 1882–20 IV 1964), a urodziły im się takie dzieci jak¹⁶²: Feliks (1918–1946), Jadwiga (13 X 1923–6 I 1995), Gertruda (23 II 1926–25 VI 2016; jej mężem był Józef Nyc, urodzony 1 lutego 1922 r. i zmarły 11 sierpnia 2000 r.; mieli dwie córki: Urszulę, urodzoną w 1950 r., która wyszła za mąż za Andrzeja Żyłkę, urodzonego w 1950 r., i mają dwoje dzieci – Krzysztofa, urodzonego w 1974 r., Sylwio o nieznanym dacie urodzenia oraz Anielę, urodzoną 26 marca 1956 r. i zmarłą 25 grudnia 2020 r.); Alojzy (10 VI 1928–5 X 2000), Małgorzata (16 X 1931–1992; wyszła za mąż za Jana Szymczaka, urodzonego 2 października 1930 r., mieli syna Zenona, urodzonego w 1956 r., i córkę Irenę, urodzoną w 1961 r.); Franciszek (14 V 1933–1956).

Ostatnia córka Piotra i Anny Boszków to Cecylia, której mężem był Antoni Szczypa (3 VI 1899–?), wychowali dzieci¹⁶³: Eugeniusza (17 VIII 1925–?; syna Antoniego z pierwszego małżeństwa), Lucjan (25 V 1932–4 VIII 1996), Danielę (27 VI 1936–30 VIII 2020). Daniela wyszła za mąż za Tadeusza Świerczyńskiego (1 X 1931–22 XI 2016) i zrodziły im się dzieci: Ewa (*23 I 1960), Krystyna (*17 VI 1964) i Andrzej (*2 XII 1967). Krystyna Świerczyńska wyszła za mąż za Krzysztofa Abramczuka (17 I 1964–25 III 1994) i mieli dwoje dzieci: Mateusza (*1987) i Michała (*1990).

O pozostałych członkach tej rodziny nie mam więcej informacji, ponieważ nie utrzymuję kontaktu z żyjącymi potomkami, a wszelkie dokumenty zostały zniszczone po śmierci Daniela w 2020 roku przez jej dzieci¹⁶⁴.

9.2. Rodzina Szczygieł (1911–dziś)

Na koniec chciałbym jeszcze opisać członków rodziny Szczygieł, a dokładnie mojej babki Antoniny Bossek i jej męża, a mojego dziadka Jerzego Szczygła. Jerzy, a wtedy mówiło się też Georg, pochodził z Jankowic koło Pszczyny; urodził się 31 marca 1888 roku. Ślub wzięli 27 listopada 1911 roku w parafii Bogucice¹⁶⁵. Georg przywędrował do Katowic w poszukiwaniu pracy, znalazł ją w kopalni węgla kamiennego na terenie Siemiano-

■ 162 Księga Meldunkowa Milowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek; wywiad z Urszulą Żyłką (z d. Skorupa), ur. w 1950 r.

163 Księga Meldunkowa Milowicka 9, Dąbrówka M.: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek; wywiad z Grażyną Piskorek, ur. w 1965 r.; informacje z nagrobków cmentarnych.

164 Informacja od Grażyny Piskorek.

165 Odpis aktu ślubu w jęz. niem. z 1941 r. wydany przez Standesamt Eichenau 46/11.

wic Śląskich (lub Michałkowic). Mieli 11 dzieci, z których przeżyło i wiek dorosły osiągnęło tylko sześcioro, pozostałe zaś zmarły w wieku 2–5 lat.

Dzieci, które osiągnęły wiek dorosły, to¹⁶⁶: Barbara (23 XI 1912–23 I 1992), Józef (11 III 1921–6 IX 1942; zginął na froncie II wojny światowej w Rosji¹⁶⁷), Alfons (4 XII 1922–11 XI 1956; zginął podczas akcji pożarowej na kopalni), Alfred (5 VIII 1926–18 III 2009), Ottylia (21 XII 1927–19 VII 2005), Henryk (3 XII 1931–12 I 1985).

Heiratsurkunde.

(Standesamt Eichenau Nr. 46/11)

Der Grubenarbeiter Georg Thomas Szczygiel, ledig, katholischer Religion, wohnhaft in Eichenau

geboren am 31. März 1888

in Fürstlich Jankowitz Kreis Pless

(Standesamt Nr.) und

die ledige berufslose Antonie Anna Bossek, katholischer Religion

wohnhaft in Eichenau

geboren am 13. Januar 1891

in Milowice in Russisch Polen

(Standesamt Nr.)

haben am 27. November 1911

vor dem Standesamt Eichenau

die Ehe geschlossen.

Vermerke:

Eichenau, den 3. April 1941.

 Der Standesamt
 in Vertretung *[Signature]*
 H a d a m i k

Gebührenfrei

h. Reg. Nr.

Ryc. 31. Odpis aktu ślubu (niem. *Heiratsurkunde*) Georga Szczygła i Antoniny Bossek

Źródło: Standesamt Eichenau 46/11, 1941 rok

■ 166 Księga Meldunkowa Milowicka 9, Dąbrówka M., zbiory rodzinne Grażyny Piskorek; dokument w jęz. niem. (*Fragebogen* z 9.09.1941 r. ws. przynależności do narodu niemieckiego tzw. *Volksliste*): zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

167 Dokument w jęz. niem. – tzw. *Sterbeurkunde* potwierdzający śmierć Josefa: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek.

Ryc. 32. Zdjęcie rodziny Szczygłów z 1935 roku

Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

Muszę opisać sytuację, jaka panowała w domu w czasie wkroczenia armii niemieckiej na teren Katowic. Mieszkali tam potomkowie czterech rodzin pochodzących od każdej z siostr Bossek, czyli Marianny, Antoniny, Albertyny i Cecylii. Dąbrówka Mała, gdzie stał dom, należała do Katowic, a te od 1922 roku po III powstaniu śląskim oraz plebiscycie należały do Polski. Pamiętać należy, że w momencie powstania II Rzeczypospolitej umocniła się polska tożsamość narodowa. Wielu mieszkańców Górnego Śląska identyfikowało się z polską narodowością, co miało wpływ na wybuch trzech powstań śląskich i aktywną działalność propagandową w okresie plebiscytu. Wydarzenia te doprowadziły do podziału Górnego Śląska. Od tego momentu nie było już granicy na Przemszy i Brynicy, Katowice i okolice przyłączono do Polski, ale Bytom był po stronie niemieckiej. Nastroje antypolskie jednak pozostały, szczególnie wśród tej części społeczeństwa śląskiego, która sympatyzowała z dawnymi władcami tego regionu, czyli Niemcami¹⁶⁸.

■ 168 M. Czapliński, *Dzieje Śląska od 1806 do 1945 roku*, [w:] *Historia Śląska*, red. M. Czapliński, Wrocław 2002, s. 365–366.

Po napadzie Niemców na Polskę w 1939 roku województwo śląskie zostało dekretem Hitlera wcielone do Rzeszy. Przejęto majątek państwa polskiego i utworzono rejencję katowicką. Od 1941 roku jej stolicą stały się Katowice. Celem państwa niemieckiego było pozostawienie na Śląsku jedynie ludności skłonnej do zniemczenia się. W latach 1941–1942 przeprowadzono akcję zapisu na niemiecką listę narodową (niem. *Deutsche Volksliste*, w skrócie DVL)¹⁶⁹. Podzielona była na cztery grupy, tzw. DVL od 1 do 4, przy czym grupy DVL1 i DVL2 obejmowały przedstawicieli mniejszości niemieckiej przed wojną, którzy otrzymywali pełne obywatelstwo niemieckie. Zdecydowana większość została wpisana na DVL3, czyli do grupy Polaków niemieckiego pochodzenia. Były to osoby spolonizowane, w których żyłach płynęła krew niemiecka. Otrzymywały one tymczasowy dokument gwarantujący obywatelstwo niemieckie na 10 lat, z możliwością wcześniejszego odebrania. Dokument ten dotyczył również niepełnoletnich dzieci. Grupa DVL4 obejmowała osoby pochodzenia niemieckiego, które się spolonizowały i współdziałały z polskimi władzami (tzw. renegaci).

Wypełnienie ankiety i wpisanie na DVL było obowiązkowe, pod groźbą kary, a nawet skierowania do obozu koncentracyjnego w razie odmowy. Wpisy wyglądały rozmaicie w różnych regionach. Nieprzyjemną konsekwencją wpisu na listy narodowe była możliwość powołań do Wehrmachtu¹⁷⁰. Również Georg z rodziną został wpisany na taką listę i otrzymał wraz z żoną dowód tymczasowy poświadczający o obywatelstwie niemieckim (niem. *Vorläufiger Ausweis*). To zaś zobligowało go do wstąpienia do wojska niemieckiego. Jako że był jedynym żywicielem rodziny, nie mógł pójść do wojska, żeby walczyć na froncie, powołano więc jego dorosłego już syna Józefa, który zginął na froncie rosyjskim. Potem powoływano następnych synów – Alfonsa i nawet 17-letniego Alfreda w 1944 roku. Alfons służył w Wehrmachcie do końca wojny, a gdy wrócił, został strażakiem i pracował jako ratownik w kopalni „Siemianowice”, gdzie zginął w 1956 roku podczas pożaru. Ciekawe były również losy Alfreda – mojego ojca, który wcielony do armii niemieckiej uciekł z niej (z innymi poborowymi) i przedostał się do wojsk alianckich, gdzie przeszedł szlak bojowy od Monte Cassino aż do Berlina z licznymi przygodami, nierzadko narażając życie. Odznaczony wieloma medalami, nie został uhonorowany przez władze ludowe, jako ten, który walczył pod złym sztandarem. Mimo to po wojnie jako swoją ojczyznę wybrał Polskę i wrócił do niej, chociaż miał wybór i mógł zostać w jakimkolwiek kraju europejskim¹⁷¹.

■ 169 Ibidem, s. 407.

170 R. Kaczmarek, *Polacy w Wehrmachcie*, Kraków 2010, s. 53–55.

171 Informacje pochodzące bezpośrednio od ojca autora niniejszego artykułu – Alfreda Szczygła.

Fragebogen
zur Ermittlung der deutschen Volkszugehörigkeit.

1. Familienname: *Strzygla* geboren: *31. 3. 1888*
 Vorname: *Georg* Geburtsort: *Pleso*
 Geburtsort: *Fürstlich-Jankowitz* Kreis: *Pleso*

2. Familienstand: *ledig* - verheiratet - verwitwet - getrennt (oder sonstiges) (ja/nein)
 verheiratet am: *27. 5. 1916* mit: *Antonie* geb.: *1902*
 geboren am: *13. 1. 1891* in: *Milowitz* Kreis: *Gewitsch*

3. a) Name, Geburtsname und Geburtsort der Eltern und Geschwister:

Familienname	Vorname	Geburtsort	Geburtsdatum
<i>Strzygla</i>	<i>Paul</i>	<i>Jankowitz</i>	<i>2. 5. 1851</i>
<i>Strzygla</i>	<i>Paul</i>	<i>Jankowitz</i>	<i>27. 5. 1862</i>
<i>Strzygla</i>	<i>Paul</i>	<i>Jankowitz</i>	<i>12. 7. 1877</i>
<i>Strzygla</i>	<i>Paul</i>	<i>Jankowitz</i>	<i>18. 1. 1891</i>
<i>Strzygla</i>	<i>Georg</i>	<i>Jankowitz</i>	<i>31. 3. 1888</i>
<i>Strzygla</i>	<i>Marie</i>	<i>Jankowitz</i>	<i>29. 1. 1876</i>

b) Welcher Teil der Eltern oder der Geschwister hat jüdische Abstammung?
Keiner

c) Ich erkläre mit diesem Willen und Bewusstsein, daß keiner meiner vier Geschwister den jüdischen Glauben oder Religion angetreten hat.

4. Wohnort, Straße und Hausnummer:
 am 1. Dezember 1918: *Eichenau*
 am 1. Dezember 1932: *Grenz*
 am 15. August 1939: *Grenz*
 am 26. Oktober 1939: *Grenz*
 am 1. Dezember 1939: *Grenz*

5. Bekanntnis: *deutsch* - *polnisch* - *jüdisch*

Ryc. 33. Kwestionariusz w sprawie przynależności do narodu niemieckiego (niem. *Fragebogen zur Ermittlung der deutschen Volkszugehörigkeit*) Georga Strzygla z 1941 roku
 Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

hat im Register der Fahrten vorgelegen

Ort: *Fürstlich-Jankowitz* Datum: *29. 6. 39* Unterschrift: *Do. A.*

Vorläufiger Ausweis.

Der *Georg Szczygla*, geb. am *31. März, 1888*,
 in *Fürstlich-Jankowitz* Krs., wohnhaft in *Eichenau*
Grenz - Str. Nr. *9* ist in die Deutsche Volksliste aufgenommen und besitzt die deutsche Staatsangehörigkeit auf Widerruf.
 Dieser Ausweis gilt für den Antragsteller -- und seine nach dem 26. 10. 1921 geborenen Kinder.

Eichenau, den *25. September, 1942*
 Krs. Kattowitz

Im Auftrage
 der Zweigstelle der Deutschen Volksliste
 Kattowitz-Land
H. H.
 (Bürgermeister)

Stempel: *Stempel des Kreisamtes Kattowitz*

* Durch Verfügung des Landrates des Kreises Kattowitz-Zweigstelle der Deutschen Volksliste vom 20. 2. 1942 sind die Bürgermeister ermächtigt diese Bescheinigung auszustellen.

Ryc. 34. Dowód tymczasowy (niem. *Vorläufiger Ausweis*) Georga Szczygla z 1942 roku
 Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

Sterbeurkunde

Standesamt B i c h e n a u, Nr. 29/1943.
Der Jäger, Schneidersgehilfe Josef Georg Szczygiel, katholisch
 wohnhaft zuletzt in Bichenau
 ist am 6. September 1942 um Uhr Minuten
 in bei Seinswino, östlicher Kriegeschauplatz gefallen verstorben.
 Der Verstorbene war geboren am 11. März 1921
 in Bichenau
 (Standesamt Bichenau Nr. 76/1921.)
 Vater: Wächter Georg Szczygiel
 Mutter: Antonie Szczygiel geborne Bossak
 Der Verstorbene war — nicht — verheiratet.
Bichenau, den 22. März 1943.
 Der Standesbeamte
 Vertretung:

 C 251. Sterbeurkunde mit Ehehauptscheit.
 Verlag für Steuerverwaltung G.m.b.H., Berlin SW 61, Gluckstr. Nr. 102. H. 421 (1938)

Ryc. 35. Akt zgonu (niem. *Sterbeurkunde*) Josefa Szczygla, zmarłego w czasie II wojny światowej

Źródło: zbiory rodzinne Grażyny Piskorek

Ryc. 36. Józef Szczygiel w mundurze wraz ze swoimi siostrami Barbarą i Ottylią oraz bratem Alfredem, 1942 rok

Źródło: zbiory rodzinne Andreeasa Stierglitza

Wróć teraz do dalszych losów dzieci Georga i Antoniny. Barbara (nazywana też Barka) poznała Jerzego Urbańczyka (25 XI 1905–30 VI 1945) w latach 1938–1939, lecz nie zdążyli wziąć ślubu, ponieważ Jerzy musiał pójść na wojnę. Z tego związku 9 czerwca 1940 roku urodziła im się córka Helena (†14 X 1999). Jej mężem był Jan Nagi (10 VII 1935–5 VII 1991). Z kolei ich dzieci to Marek Nagi, urodzony w 1962 roku i żonaty z Iloną Gomółką, oraz Grażyna Nagi, urodzona w 1965 roku, której mężem został Krzysztof Piskorek (*1963). Dzieci Marka to Sylwia, urodzona w 1992 roku, i Piotr, urodzony w 1997 roku. Dzieci Grażyny to Marta, urodzona w 1989 roku, i Michał, urodzony w 2001 roku¹⁷².

Otylia wyszła za mąż po sąsiedzku za Alojzego Szoltysika, syna Piotra, urodzonego 20 czerwca 1924 roku, a zmarłego 22 maja 1996 roku. Mieli dwóch synów. Starszy – Jan – urodził się 11 lutego 1951 roku, zmarł nagle 17 października 1992 roku. Młodszy syn – Czesław – urodził się w 1958 roku i mieszka obecnie w Niemczech, zmienił też imię na bardziej europejskie – Martin. Jego żoną została Barbara z domu Krawczyk, mają dwie córki: Katrinę (*1994) i Janette (*1997).

Henryk ożenił się z Renatą Koenig (28 XI 1934–21 IX 2004), z którą miał dwóch synów – byli nimi Roman (9 IX 1957–29 XI 2018) i Janusz (15 I 1971–16 XI 2016). Roman ożenił się z Jadwigą z domu Kiszczak (*1955) i mieli troje dzieci: Małgorzatę i Monikę (bliźniaczki *1983) oraz syna Adama (*1987). Małgorzata nazywa się po mężu Chowaniec, mają córkę Natalię (*2004) i mieszkają obecnie w Krakowie. Monika, po mężu Kajdan, ma dwie córki – Wiktorię (*2001) i Weronikę (*2016). Janusz Szczygiel był żonaty, ale nie pozostawił po sobie potomków.

Alfred, czyli mój ojciec, ożenił się 30 lipca 1955 roku z Marią Skutnik. 12 stycznia 1956 roku urodził im się syn – Andrzej Szczygiel, czyli ja – autor niniejszego tekstu. Moja matka – Maria, urodzona 14 sierpnia 1935 roku, zmarła 10 grudnia 2014 roku w Katowicach. Moim potomkiem jest syn Arthur, który urodził się w 1991 roku w Niemczech i tam mieszka. W Niemczech zmieniłem nazwisko na bardziej europejskie, stąd mój syn też je nosi.

Zakończenie

Badania genealogiczne dotyczące moich przodków zacząłem wprawdzie w 2018 roku, jednakże główne materiały zgromadziłem w ostatnich dwóch latach. Muszę przyznać, że nie udało mi się dotrzeć do wszystkich danych, nie wszystkie fakty zostały też przeze mnie odkryte. Wiele pytań pozostało bez odpowiedzi, być może nie zostaną one wyjaśnione

już nigdy. Wśród nich pozostaje na pewno kwestia pochodzenia Bossków w tym rejonie. Przypuszczam, że byli osadnikami, jednak na poparcie tego nie mam niestety żadnych akt ani też metryk z okresu sprzed 1765 roku, gdyż kościół w Szczedrzyku spłonął, a wraz z nim wszystkie księgi¹⁷³.

Rodzina Bossków była szeroko reprezentowana w gminie Kolonowskie, niektórzy jej przedstawiciele piastowali nawet stanowisko sołtysa, inni mieli docenianą wśród mieszkańców pracę. Wielu z nich przeniosło się do różnych miejscowości, czy to w Polsce, czy w Niemczech (a właściwie w Prusach), równie wielu pozostało też na tzw. ojcowiznie i żyją tam do dzisiaj. Jak w każdym rodzie, byli wśród nich tacy, którzy coś w życiu osiągnęli i byli szczęśliwi. Większość miała jednak życie trudne, prowadzone w warunkach wojen, powstań, zawirowań społecznych i gospodarczych. Musieli ciężko pracować, żeby wyżywić rodziny, w tym liczne potomstwo. Warto pamiętać, że śmiertelność wśród dzieci była ogromna, a ci, którzy przeżywali, musieli troszczyć się o starych rodziców. Ludzie żyli wtedy krócej niż dzisiaj, ale też więcej pracowali. Opieka medyczna wśród rodzin chłopskich była na niskim poziomie, śmierć zbierała żniwo nawet wśród młodych, choroby często kończyły się zgonem i było to zjawisko powszechne, z którym ówczesni ludzie prawdopodobnie byli pogodzeni.

Warto wspomnieć w tym miejscu o jeszcze jednym aspekcie, a mianowicie, że dzieci wychowywały się razem, wyrastały w tych samych warunkach i w tym samym otoczeniu. A co za tym idzie, jako młodzi ludzie żenili się (wtedy nie było mowy o tzw. związkach partnerskich, jak dzisiaj) i najczęściej były to związki między osobami z tej samej wsi, a nawet ulicy, rzadziej z sąsiednich wsi. W bardzo młodym wieku mieli już dzieci, kobiety często przed ukończeniem 20. roku życia już rodziły. Dla takich młodych małżeństw wiązało się to z wzięciem na siebie dużej odpowiedzialności za rodzinę – mężczyźni pracowali na utrzymanie, a kobiety zajmowały się domem i dziećmi. Poziom wykształcenia wśród warstwy chłopsko-robotniczej był raczej niski, więc możliwości zrobienia kariery były utrudnione. W przypadku przedwczesnej śmierci małżonki i posiadania dzieci mężczyzna zazwyczaj decydował się – często ze względów praktycznych – na ponowny ślub. Nowa żona mogła zająć się jego dziećmi i prowadzić dom. Taka była w tamtych czasach rzeczywistość.

O ile warunki życia zmieniały się (niekoniecznie na lepsze), to los przeciętnej rodziny Bossków nie poprawiał się. Przypomnijmy, że wiek XIX to najpierw wojny napoleońskie, potem wojny Prus i Austro-Węgier, potem powstanie Cesarstwa Niemieckiego. Wiek XX to przykładowo I i II wojna światowa, potem trudne warunki życia w Polsce Ludowej, no i lata 90. z wielkimi przemianami gospodarczymi w Polsce. Przez wieki ludzkość

mierzyła się z okresami zarówno spokoju i dobrobytu, jak i czasem wojen, klęsk nieurodzaju i głodu. Tak też było i z moimi przodkami – ich warunki życia w wieku XVIII, XIX i XX nie były łatwe, ale jak w każdej rodzinie, wiele momentów było dobrych, choć osobiście wydaje mi się, że tych trudnych chwil rodzina Boszków doświadczyła znacznie więcej – a życie członków rodu sprowadzało się głównie do ciężkiej pracy fizycznej i wielu wyrzeczeń.

Summary

250 Years of the History of the Bossek Family from Kolonowskie

Description of Selected Families and Characters

The aim of the article is to describe, based on the materials available and found by the author, the fate of several representatives of the Bossek family and their relatives. The limitations in the description resulted from limited access to sources, but also from the author's research starting assumption – namely, limiting himself to the description of those families that are directly related to the author's great-grandfather – Peter Bossek, the founder of the family in Katowice, from which the author of the article also originates. Although the text describes these family connections in detail, it omits side lines of the Bossek family, which originated in Kolonowskie and the surrounding area or emigrated.

The first obtained records date back to 1777 to the Szczedrzyk parish, the next ones were mostly from the records of the Staniszcze Wielkie parish. After describing Peter Bossek's leave and settlement – first in Sosnowiec, then in Katowice, the author deals with the history of the family already settled in Upper Silesia from the 20th century to the modern times.

In addition to the genealogy of the Bossek family, historical threads were also interlarded into the background of certain activities of its representatives, such as the issue of resettlement of families in search of work. The first Bosseks were the so-called colonists, i.e. settlers, i.e. they came from other regions, received a piece of land and settled there. Only their children and grandchildren obtained the status of peasant or bailiff, some even held the office of village head. 250 years of history show what problems subsequent generations struggled with. In this respect, the article not only brings closer the truth about the lives of some Bosseks and their descendants, but also shows the atmosphere of those difficult times and the determination in making decisions regarding the fate of family members.

The author focused on his own line of the Bossek family, which now lives in Upper Silesia, and did not describe the family that remained in the

area of Kolonowskie and where its descendants still live today. He tried to describe as precisely as possible the fate of the children, grandchildren, great-grandchildren and further descendants of Peter Bossek, who emigrated from Kolonowskie and started his family with Anna Klemens.

Keywords: Bossek family, Haraszowskie, Kolonowskie, genealogy